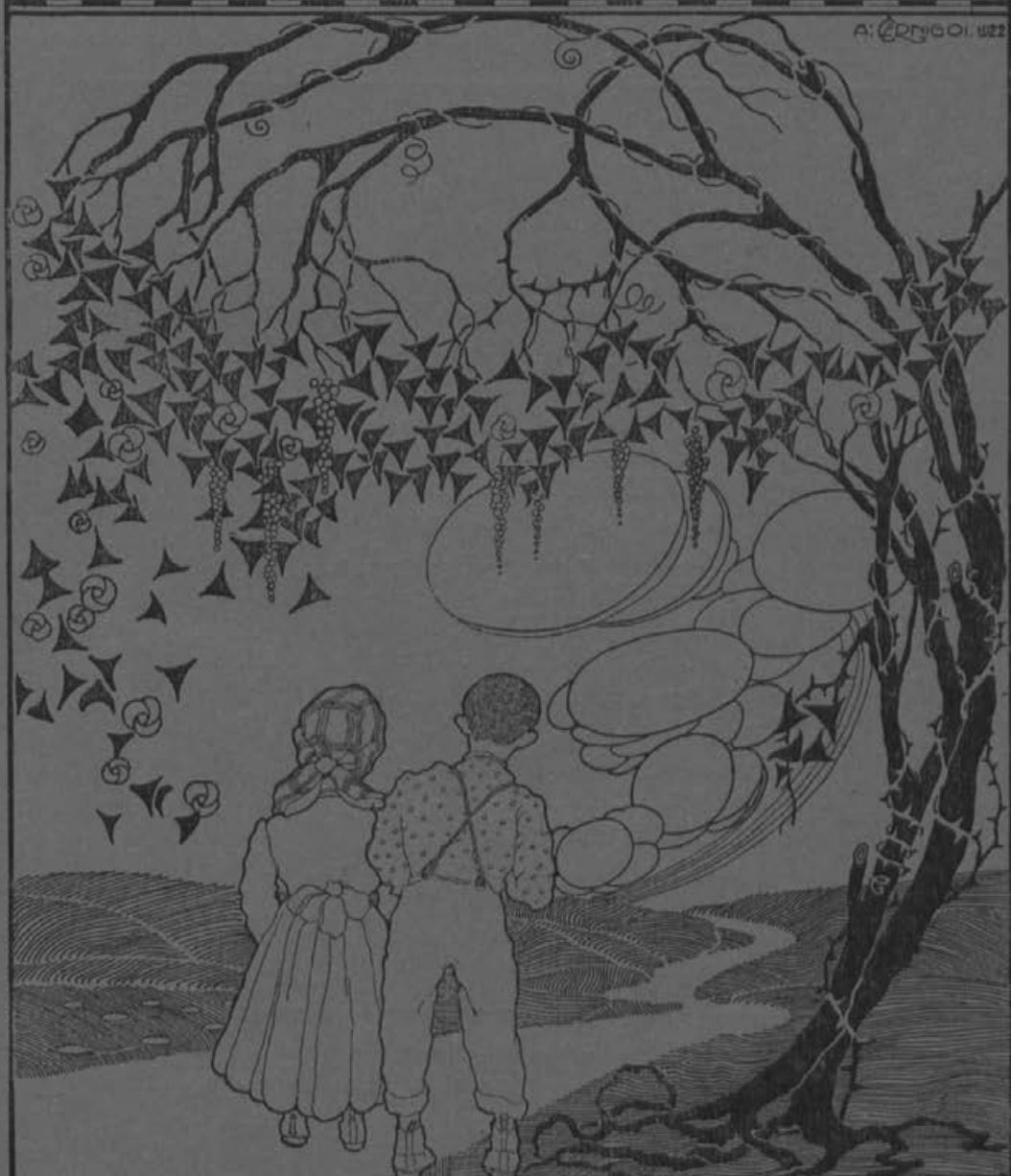

Novi Rod

A. ERNYOI. 1922

Št. 9, 10

List za
mladino

1922

NOVI ROD

izhaja v zvezkih po enkrat na mesec ter stane na leto 12 L., za pol leta 6 L., za četrletja 3 L.; posamezne številke so po 1 L.

Letna naročnina za inozemstvo: 15 L.

Izdaja „Zveza jugoslovanskih učiteljskih društev“
v Trstu.

VSEBINA

† Ivan Cankar: ČUDNA CVETICA	Str. 129
Cvetko Golar: ZJUTRAJ	„ 150
Igo Gruden: PESMICA O VETRU	„ 150
Fran Žgur: AJA TUTAJA	„ 150
Vladimir Levstik: KASTOR	„ 151
Vera Albrechtova: USODA GOS- KE ZLATOKLJUNKE (z ilustra- cijami Vere Albrechtove)	„ 159
L. N. Tolstoj - A. Gradnik: MUŽIK IN POVODNJI MOŽ	„ 142
J. Ribičič: KOKOT (z ilustracijami A. Bucika)	„ 143
I. Pregelj: MOLITEV SLOVEN- CEV	„ 149
Ksaver Meško: V PRIČAKOVA- NJU	„ 150
POUK IN ZABAVA	„ 155
KOTIČEK MALIH	„ 158

Odgovorni urednik: Josip Ribičič.

Uredništvo se nahaja: v Trstu, ulica Fabio Severo št. 25.

Upravništvo: Škorklja Sv. Peter št. 62.

Tiska tiskarna „Edinost“

v Trstu.

† IVAN CANKAR — Priobčil CVETKO GOLAR :

ČUDNA CVETLICA.

Življenja srečnega cvetno naročje
zakriva v sebi blagi duh cvetlice,
ki pa ne vidi si cvetoče lice,
ljubezni ne pozna sladko ovočje. —

Osode lastne krije jo obočje,
pod njim je zadovoljna, kakor plice;
iz sreče vrže jo v temine vice
hudobnež — in namestu nje le noč je. —

Kdor jo ima, naj cvetko ljubko hrani,
dokler mu roka jo pusli osode —
srca ji pusli svojega svetišče.

Kdor nevede ima jo — srečen bode;
naj po imenu je nikar ne išče —
da ne vzemo duhovi jo neznani. — — —

Ta pesem je slavospev prijateljstvu, ki ga pesnik primerja cvetlici, ki cvete v naših prsih. Zložena je bila l. 1891, v petnajstem letu pesnikovega življenja.

CVETKO_GOLAR:

ZJUTRAJ.

Ko se jutro zazori,
 pliček v grmu gostoli:
 Vstani, vstani, zadnji čas,
 Kdaj sem že na nogah jaz —
 črne škornjice obuj,
 naglo v šolo odpotuj,
 priden bodi cicipé,
 da boš prej znal abecé.

Abeceda res je huda,
 in veliko treba truda —
 črke težko je poznati,
 in je lažje češnje brati.

□□□□

IGO GRUDEN:

PESMICA O VETRU.

Veter nam na okno trka,   s stene urno pod odeje
 po tečajih škriplje, štrka . . .   skoči kakor pliček z veje

V sobi sem in tja se ziblje,   in nazadnje po vsej hiši
 vse prebrska, strese, zgiblje: kolovrati, slepomiši.

žarke splaši, muhe zmede,   Ven iz hiše čezme skoči,
 v pajčevino mehko sede,   se prekucne, smeha počí:

glej ga, skozi okno — smuk —
 mi odnesel je klobuk . . .

□□□□

FRAN ŽGUR:

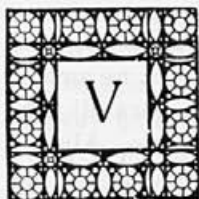
AJA, TUTAJA . . .

Aja, tutaja	K zibki veseli	Detece malo
zibka se maja;	pa so prispeli	Že je zaspalo —
zibka gugačka,	božji krilatci,	Prav tja do raja
gugava račka.	detecu bratci . .	Zibka ga maja . .

□□□□

VLADIMIR LEVSTIK:

KASTOR.

aška štacuna stoji v zatišju, dva streljaja od zadnjih hiš, tik onkraj rtiča, s katerim sili gozd na belo državno cesto. A vendar ni čisto v puščavi: vozovi škripljejo, avtomobili švigajo mimo in vedno drži za kljuko kak kupec ali žganjar.

Vsak dinar, ki ga zaslužijo vaščani, priroma kmalu v varstvo štacunarja Mezinčka, suhljatega možička z redkimi plavimi brki in še redkejšimi lasmi. Takšen red so ustanovili pred nekaj leti, ko je pripeljal Andrej Mezinček ženico, dva otročička, imetek in ves «gomezin» na majavem vozičku v hišico za ovinkom ter jel zalagati naš kraj z raznoterimi potrebščinami, na žalost pa tudi z nepotrebnim žganjem. Voz in konj sta bila takrat izposojena; danes je Mezinček ugleden mož, ki premore sam svojo kljuso, telego in koleselj. Prizidal je gospodarska poslopja, prenovil hišo, nabavil desko z napisom in pokupil najboljše njive v okolici. Še malo, in vse bo njegovo.

Štacunar ni priljubljen človek. Može mu zamerijo, ker jim nastavlja žganje, žene vedo, da je bil dan njegovega prihoda njihov poslednji srečni dan. Obsojajo ga zaradi njegove lakomnosti in se norčujejo iz njega, ker ni ne umen ne pogumen. A Mezinček misli, da je oboje, in se ceni zelo visoko. Tudi za velikega lovca se šteje in puško ima; ustrelil pa je ž njo samo dvakrat. Prvikrat ga je posadila na zemljo, v kazen, ker je imel Brližgovo kravico za divjega kozla; kaj je napravil z drugim strelom, bomo čitali v naši povesti.

Mezinčku je nerodno, ker se vrača z lova praznih rok. Odkraja se je izgovarjal, da nima psa, ki bi mu priganjal divjačino; če bi ga imel, bi nastrelil zajcev in jerebic, da jih niti ne bi mogli pojesti.

Gospa Mezinčkova ima o lovski spretnosti svojega možička drugo mnenje; ker pa je hiša na samem, si je tudi ona želela zvestega kužka, da bi jo varoval tatov. Zato je prigovarjala možu, naj dobi kje pripravno žival, ki bo tudi otročičkoma v tovarišijo in kratek čas. A dobrega psa je treba plačati, in Mezinčku se dinarji smilijo, kadar gre za njegove; in tako je čakal prilike, da si ga omisli poceni, še rajši pa čisto zastonj. Ta prilika se je ponudila iznenada.

Lepega dne sta sedela gospod in gospa štacunarjeva na klopicí pred hišo in modrovala o svojih domačih skrbih. Petletni Najcek in štiritletna Miška, s pravim imenom Francek in Mimica, sta se medtem igrala za vogalom. Iz vasi se je razlegal nenavaden vrišč in krik; včasi je tlesnilo, kakor bi pal krepelec, in nekaj se je oglašalo z žalobnim, javkajočim tuljenjem.

«Mati!» je poklicala gospa Mezinčkova staro ženico, ki je baš prikrevsala mimo. «Kaj imajo poglavci? Menda niso znoreli!»

«Oh, Bog se usmili», je vzdihnila starka. «Izgubljen pes se je pri-tepel v vas. Ves je sestradan in razbit in tako ostrašen, da se ne upa k rokam. Uboga žival ima torbo na gobcu in se niti ne more ubraniti fantinov, ki jo preganjajo. Že dobro uro ga kamenjajo in pretepajo. Ali veste, da mu grdobe zastavljajo pot in ga priganjajo drug drugemu, da jim ne more uiti?»

«Razbojnikii!» se je utogotila gospa Mezinčkova. «Kaj pravijo odrasli ljudje?»

«Saj poznate naše otroke. Devet vasi na okrog jih ni bolj podivjanjih. Vsaka beseda je bob v steno. Odrasli jih gledajo, nekateri pa se celo grohočejo in hujskajo: le dajte ga!»

Vrišč neusmiljene otročadi se je medtem izpremenil v besno kričanje.

«Drži ga!» se je začulo izza ovinka. «Daj mu jih!» In vmes cepe-tanje golih nog, kakor bi nekoga lovili. Stara ženica je majaje z glavo odkrevljala svojo pot.

«Uboga žival!» je vzkliknila štacunarka, vsa žareča od nejevolje.

A tisti trenutek se je pripodil po cesti lep, velik in dolgodlak, še mlad pes s torbo na gobcu. Za njim je rjoveč pridrevila vsa divja drhal, obmetaje ga s kamenjem in krepelci. Nesrečna žival je zavila s ceste proti Mezinčkovemu skednju, kjer se je ustavila in žalostno zatulila. Njene moči so bile očitno pri kraju. Zadnje noge so ji klecale, votle lakotnice so butale od navora, oči so bile kalne od groze in iz odprtega gobca se je usipala pena.

«Le dajte ga!» so hrumeli malopridneži. «Da se bo vedel klatiti po svetu!» In spet so hoteli navaliti nanj. Tedaj pa je gospa Mezinčkova srdito skočila s svoje klopi.

«Tu ga ne boste, brezbožniki!» je viknila s tresočim glasom. «Vsi domov, hajd! Kaj bi rekli, če bi vas tako trpinčili, kakor vi ubogega psa!»

Tu moramo povedati, da spoštuje gospo Mezinčkovo vsa vas zaradi njene dobrosrčnosti, ki pa se izpremeni o pravi priliki v kaj srdito odločnost.

Videč, da je štacunarka huda, je tropa malih nepridipravov osramo-čeno pobesila glave in jo molče odkurila proti vasi.

A tudi štacunar se je vznemiril. Gospod Mezinček mora imeti pri vsaki stvari svoj strah.

«Otroka!» je zavpil kakor brez uma. «Otroka v hišo, za pet krvavih ran!»

To rekši je skočil sam najprej v vežo. Gospa Mezinčkova, ki je v prvem trenutku res planila po malčka, ga je tik nato zagledala na pragu, s smrtonosno puško v rokah.

«Lepo reč si napravila!» je kričal ves razjarjen. «Tvoj ,ubogi pes' je prav gotovo stekel! S poti, da ga ustrelim!»

Ali puška mu je trepetala v rokah kakor jančji repek, in namesto da bi vteknil naboj vanjo, ga je spravil v žep.

«Ne bodi, ne bodi», se je začudila žena. «Saj vidiš, kako loka iz mlake. Stekel pes ne pije vode!»

«Ne, ata, ne!» je zajokal Najcek.

«Nec ti tuzka tlelu bos!» je prepovedala Miška. «Tuza moj!»

Štacunarjev strah se je polegel; razen tega mu je žena brez dolgega prerekanja zaplenila nevarno igračo in jo odnesla v hišo.

Pes je bil tu, lepši in boljši, nego se je kdaj sanjalo Mezinčkovim. A težko ga je bilo utolažiti. Tresel se je kakor list na vodi, in ko je prišla žena s koščkom belega kruha, se je plašno umeknil za vogal. Brezsrčneži, pred katerimi je begal od vasi do vasi, so ga očitvidno že večkrat ukanili z mrvico kruha, ki se je nato izpremenila v udarce. Nič več se ni hotel dati speljati na led. Cvilil je in migal z repom, kakor bi prosil milosti, a približal se ni. Rajši je hotel poginiti od glada nego biti tepen, dasi je ubogemu kužku enako hudo stradati kakor človeku. Še huje, o, dosti huje!

«Tako ne pojde», je odločila gospa Mezinčkova ter dala kruhek Najcku in Miški. «Kličita ga vidva! Lepo ga kličita in ponujajta mu kruhka, dokler ga ne zvbite v izbo».

In res! Umna žival je zaupala otroškemu laskanju ter je sledila malčkoma najprej v vežo in končno v izbo. Gospa Mezinčkova, ki se je skrila medtem k možu v prodajalno, je brž skočila k hišnim vratom in jih zaloputnila. Nesrečni pes je bil ujet, otet stradanja in preganjanja.

Toda on je napak razumel svoje rešitelje. Ne meneč se za kruh, ki mu ga je nudil Najcek, in za sladke besede, s katerimi ga je obkladala Miška, je šinil žalostno cvileč pod veliko peč in se ni dal več zvbiti na svetlo. Mislil je, da ga hočejo tepsti!

A kmalu je spoznal, da je pri dobrih ljudeh. Štacunarka je prinesla polno skledo mleka in jo je postavila predenj. Izprva se je bal, nato je pokusil; in ko je videl, da mu nihče ne brani, je gladno izlokal posodo do dna. Kdo ve, koliko dni ni okusil tako slastne hrane! Nato se je vnovič skrtil, a njegove lepe, umne oči so zrle zaupljiveje, in če si ga poklical, je boječe trepljal s košatim repom po tleh. Ko se je gospa Mezinčkova zvečer vrnila iz kuhinje, je našla svojega varovanca v veseli igri z otrokoma. Niti nje in štacunarja se ni več bal.

«Nu, evo ti steklega psa!» je rekla možu pri večerji. «Ali ga ne bi bilo škoda? Tri ure hoda naokoli ne najdeš enakega».

«Mhm!» je dejal Mezinček.

Minil je teden. Krasni pes se je nekoliko opasel in čisto vdomačil. On, Najcek in Miška so bili nerazdružljivi prijatelji. Kdorkoli je prišel v štacuno, se je čudil lepi živali. Samo gospod Mezinček se ni mogel prav sprijazniti z njo.

«Tak kaj?» je izpregovoril nekega dne. «Kako dolgo ga misliš rediti, sestradanca nenasitnega? Čas je, da ga spravimo od hiše».

«Kako pa!» se je uprla soproga. «Nikamor ne pojde. Zastonj ga ne damo, prodati ga ne smemo, ker se utegne zglasiti lastnik. Če pa ostane nam, si ne moremo želeti pametnejšega in boljšega varuha».

«Saj vidiš, da ni za lov!» je momljal Mezinček.

«Tem boljel!» se je zasmejala ženica. «Potem je baš pravi zate».

«Tuza moj», se je potegnila tudi Miška. «Ne dam tuzka. Miska jokala!»

A Najcek je že zakrožil turobno pesem...

Štacunar se je moral vdati. Izgubljeni pes je imel spet dom in gospodarja.

«Kako mu bo ime?» je vprašala gospa Mezinčkova. «Tuza je vsak, kdor laja».

«Parizelj naj bo», je predlagal Mezinček. «Ali pa Muri».

«Za božji čas!» se je ustrašila štacunarka. «Ne, ne, naš lepi kužek dobi gospodsko ime!»

Po dolgem posvetovanju so ga nazvali Kastorja. In Kastor je veselo pomigal z repom, v znak, da je zadovoljen.

Čez leto dni ne bi bil nihče spoznal mršavega in pobitega berača, ki so ga pripodili hudobni dečki pred Mezinčkov dom. Kastor je postal najzlaši pes v vsej okolici. Stas mu je bil vitek, a močan, glava lepo podolgasta, smrček oster, oči žive in bistrumne. Dolga in gosta dlaka je bila zgoraj črne, po vratu in na prsih rjave, po trebuhu bele barve. Prava radost ga je bilo gledati, kadar je stal na hišnem pragu, oziraje se bodro na vse strani. Grajski oskrbnik, ki se je večkrat zglasil v štacuni, je rekel na prvi mah:

«Vaš pes, Mezinček, je čistokrven škotski ovčar. To je najlepša pasma na svetu».

In zelo se je poganjal zanj; a gospa Mezinčkova in njena malčka ga niso hoteli poslušati. Odkar je bil Kastor pri hiši, ni bilo več treba gledati na otroka. Dobri pes ju je varoval in zabaval bolje od najbolj ljubeče varuške. Ruval se je z njima, igral se skrivalico, prenašal ju na hrbtu kakor konjiček in pazil, da nista padla v bližnji potok ali v kako

jamo. Kadar sta spala, je ležal Kastor v nasprotnem kotu sobe in nepremično upiral oči v svoja mala prijatelja. Ob solnčnem vremenu sta večkrat zadremala pred hišo na njegovem voljnem kožuhu; gorje tujcu, ki bi se bil približal! Brez Najcka in Miške Kastorju ni bilo živeti. Ako so ga priklenili, je tulil toliko časa, da so ga zopet spustili k njima. Imel ju je za svoja prava gospodarja in le nerad se je dal pregovoriti, da je spremil štacunarja ali gospo Mezinčkovo z doma in pustil otroka sama.

«Pa pravijo, da žival ne pozna hvaležnosti!» je dostikrat vzkliknila gospodinja.

Oprezni Mezinček se zdaj ni več bal tatov. Podnevi kakor ponoči je mogel pustiti dom na stežaj odprt — brez Kastorjevega dovoljenja ni nihče prestopil praga. Vsakogar je začul in naznanil s svojim mogočnim, donečim lajanjem.

Imel pa je tudi neprijetno lastnost, ki je povzročala domačim veliko skrbi. Nikoli ni pozabil strašnega dne, ko so ga hoteli pobiti. Narobe, zdelo se je, da čedalje določneje pomni vse obraze, ki so takrat kričali nanj, vse roke, ki so vihtile krepelce in pobirale kamenje, vse noge, ki so ga gonile. Doma je sicer uvaževal trgovski hasek gospoda Mezinčka in ni odganjal niti sovražnikov, če so prišli kupovat; a joj, kadar je srečal tega ali onega na kakem samotnem pohodu! Imel jih je zaznamovane vse po vrsti in malokomu je bil še kaj dolžan. Pritožb in krega je bilo obilo; tudi korobač je padal časih po Kastorjevem hrbtu, zakaj Mezinček ni hotel, da bi mu propadla štacuna zaradi hudega psa. Toda vse je bilo zaman. Čim starejši je postajal Kastor, tem nenasitnejše je bilo sovražstvo, s katerim je preganjal nekdanje mučitelje. Zlasti besno je mrzil Rogačevega Kristofa, šestnajstletnega nepridiprava, ki mu je bil tistikrat najhuje za petami. Kakor hitro ga je fantè zagledal, že je bil na drevesu in se ni upal na tla, dokler je čutil Kastorja v svoji bližini. A Kastor je bil obljubil Kristofu prav poseben dan plačila!

Zato je Mezinček nazadnje omenil ženi, da bo vendar treba kaj ukreniti s psom. Bal se je, da ne bi izgubil kupcev, še bolj pa ga je bilo strah opravkov s sodnijo.

«Kdo ve, kaj je zmožen storiti lepega dne!» je prerokoval soprogi. «Recimo, da okolje koga do mrtvega: kdo bo kriv? Nihče drugi nego jaz. Kaj bi čakali, da se zgodi nesreča! Prodam ga».

Ta pesem se je razlegala venomer, a težko je bilo reči odločilno besedo. Malčka sta branila svojega kosmatega prijatelja s tako milimi prošnjami, da mu je oče vedno prizanesel.

In tako je teklo že tretje leto Kastorjeve službe pri Mezinčkovih. Najcek in Miška sta hodila v vaško šolo in Kastor bi ju bil spremljal, da je smel; a mati se je bala, da ne bi spotoma koga popadel.

Napočila je ostra zima. Visok sneg je zgodaj ogrnil hrib in dol, in mraz je bil tako hud, da je še gozdna divjačina iskala hrane v bližini človeških bivališč. Z Dolenjskega so celò poročali, da se pojavljajo volkovi, ki so drugače redki gostje naših lesov. Najcek in Miška sta dobila vsak svojo toplo jopico, kučmo, kožušček in rokavičke, da nista zmrzovala na poti v šolo.

Bilo je teden dni pred Božičem. Večerilo se je in ščip je že risal na čistem nebu svoj debelušasti obraz. Otrok ni bilo doma; gospa Mezinčkova ju je poslala k vaškemu krojaču, ki je imel napraviti dečku za praznike novo obleko. Roditelja sta sedela v toplo zakurjeni prodajalni. Kastor, ki je ležal pod klopjo in željno čakal svojih ljubljencev, je zdajci zarenčal in poskočil. Zunaj je nekdo sopihal in otresal sneg. Kmalu nato je vstopil grajski oskrbnik, visok, postaren mož s sivimi brki.

«Bog daj, Mezinček!» je pozdravil in odstavil puško, ki jo je imel na rami, v kot. «Nalijte mi kozarček brinovca, da si otajam dušo».

Ko sta mu ustregla, je povzel:

«In zdaj se pogodimo za psa. Nocoj se ga pač ne branite prodati».

«Zakaj?» sta se začudila štacunar in njegova žena; zla slutnja ju je popadla. «Mari je spet kaj napravil?»

«I, menda je! Kakor vidim, še ne veste ničesar. Ob treh je bil zunaj, ne? Videli so ga. Pod Matajevim znamenjem je zaskočil Rogačevega fanta. Presneto grdo ga je zdelal: obleka raztrgana, Kristof oklan na vseh koncih in krajih. Kar pripravite se!»

«Ali nisem rekel?» se je Mezinček obrnil k ženi. «Zdaj imamo nesrečo!» In jezno je treščil s pestjo po mizi.

«Bil sem tam», je nadaljeval oskrbnik. «Bogve kaj hudega ni, a nepridiprav leži in poslali so po zdravnika. Nekaj stotakov bo treba šteti, to je pribito. In ker sem vedel, kaj porečete, sem krenil k vam. Nerad bi videl psa v drugih rokah. Naš gospod ga želi za čuvaja; sile mu v gradu ne bo. Onikrat sem ponujal sto dinarjev: evo jih, in pes pojde zdajle z menoj. Kako menite? Velja?» S temi besedami je položil bankovec pred štacunarja.

«Velja!» Mezinček je srdito udaril v nastavljeno dlan ter spravil stotak v predal.

Gospa Mezinčkova je uvidela, da ni moči drugače.

«Samo brž», je prosila s solzami v očeh. «Brž, preden se vrneto otroka iz vasi!»

«Kako?» se je zavzel oskrbnik. «Ali ju ni doma? Nu, prijatelja, jaz na vajinem mestu bi jima šel naproti. Menda ne vesta, da je v Dupljah, tri ure odtod, volk prignal srno prav na sredo vasi?»

«Dajte, dajte!» je vzkliknila gospa Mezinčkova, ki je vse drugo prej nego bojzljiva. «Volk — v tem kraju! Prazen strah! Vidi ga samo tisti, ki se ga boji». Tako govoreč je iskala vrvi, da bi jo navezala ubogemu Kastorju na ovratnik.

Baš ko je pokleknila k njemu, pa se je zgodilo nekaj čudnega. Zvesti pes je mahoma ves vztrepetal. Zarenčal je, nastavil ušesa in prisluhnil; nato je zdajci gluho zalajal in planil proti vratom.

«Kaj mu je?» se je zavzela žena. «Ali je kdo zunaj?»

In kakor bi jo gnala notranja sila, je stopila k vratom, odprla jih in se ozrla po cesti.

«Nikoogar ni», je hotela reči. A tisti mah se je vrgel Kastor v oskrbnika, ki mu je zastavil pot, pehnil ga v stran ter šinil iz hiše. Sneg mu je kar prhnil izpod nog. Še trenutek in ni ga bilo nikjer.

«Lepa stvar!» je godrnjal oskrbnik. «Zaslutil je, da ga hočem odvesti, pa je rajši ušel».

«Če ni zaslutil otrok», je rekla mati. «Gotovo se vračata in pes jima teče naproti. Takoj bodo tu. Nocoj, gospod oskrbnik, ga ne dobite izlepa, Miška in Najcek bi preveč jokala. Kaj ne», se je obrnila k možu, «ti sam ga privedeš jutri v grad?»

«Ako je drugim prav, je meni tudi», se je zlovoljno odrezal Mezinček.

«Samo ne skesajte se».

«Brez skrbi!» je mahnil štacunar in sklenil natihem, da Kastorja še pretepe v slovo.

«Jezus!» je viknila gospa Mezinčkova baš tedaj in vnovič odprla vrata. «Poslušajta!»

S ceste se je slišal otroški krik in cepetanje drobnih nožic. Mati je hotela planiti naproti. A že sta bila tu, na pragu, vsa zasopla, vsa prepadena, vsa bleda od strahu!

«Ata!» je zajokal Najcek z drhtečimi ustnicami, «teci pomagat Kastorju!... Ko sva šla z Miško proti domu... je stopil iz gozda takšen velik, siv pes... in je prišel k nama... Oči so se mu svetile... in čisto tiho je bil... Tedaj prileti Kastor in se zažene v velikega psa... Tako strašno sta se grizla... da sva se zbala... in sva zbežala domov — —»

«Bog nebeški!» je zavpila mati. «Otroka moja!»

«Kaj sem dejal?» je rekel oskrbnik in strogo pogledal štacunarja. «Puško v roko in z menoj!»

To rekši je skočil na cesto. Mezinček mu je drgetaje sledil. Bal se je kakor še nikoli v življenju, a kaj, ko ni bilo izgovora... vse misli v glavi so mu zastale... nič, prav nič mu ni hotelo priti na um!...

Do ovinka — ničesar. Toda izza ovinka se je slišalo hropenje, besno renčanje, hlastanje divjih čeljusti... Večerna senca je ogrinjala tisti kos ceste. In v senci se je nejasno videlo dvoje živalskih postav, borečih se druga z drugo na življenje in smrt... Eden izmed nasprotnikov je bil hujši... držal je drugega za goltanec... glej, zdaj ga je stresel in ga je zrušil na tla!

«Ne streljajte!» je kriknil oskrbnik, sopihaje proti bojišču.

Toda nekaj trmastega, nepremagljivega je velelo Mezinčku narobe. Jedva petnajst korakov — slep bi moral biti, da ne bi zadel! Da, Mezinček mora ustreliti! On, ki je pogodil Brlizgovo kravo, ubije tudi volka, in slava njegovega imena bo živela do poznih rodov...

Pomeril je, baš v hipu, ko je oskrbnik napel petelina. Strel je tresčil v mesečno noč... In zmagovalec je padel! Mezinček je hotel zavrisniti, a glas mu je obtičal v grlu. Zakaj tovariš — —

«Uuuu!» je zarjul stari lovec od nečloveškega gneva. In se je obrnil, žugaje štacunarju s pestjo, in mu je zalučil hudo, prav hudo besedo...

Premaganec je bil ogromen volk! In zvesti Kastor, ki ga je zadavil, sam krvaveč iz bojnih ran, je ležal preko njega, zadet na smrt, prebit po svincu lastnega gospodarja! Zaječal je, vzdignil lepo glavo, prezirljivo pogledal Mezinčka in strepetal...

«Ali bi ga!» je rohnal oskrbnik, tresoč štacunarja za ramo. «Najlepši pes v vsej deželi — pa ustreljen!... Pa takole!...»

«Kaj nisem... volka?» je jeknil Mezinček.

«I kje, budalo!» je zavpil stari mož. «Poglej, saj imaš oči, da vidiš!»

Roka se mu je tresla, ko je nameril puško in pognal sivcu, ki je še gibal, kroglo v glavo. Nato je brez besede zgrabil zver za zadnje noge, da bi jo vlekel k štacuni. Trenutek nato se je ustavil.

«Poberi ga vsaj, ko ti je rešil otroka!» je zarenčal, videč, da caplja Mezinček praznorok.

In Mezinček je ubogal.

Oskrbnik je spravil mrtvega volka v štacunarjevo drvarnico in srdito odšel. Ko se je vrnil drugi dan po volčjo kožo, se je slišalo iz izbe milo jokanje otrok, za vrtom pa je hlapec zasipal s kamenjem staro apneno jamo, v kateri je ležalo truplo junaškega psa. Gospodar in gospodinja sta bila v prodajalni. Gospa Mezinčkova je imela rdeče oči, a Mezinček je gledal kakor levi razbojnik.

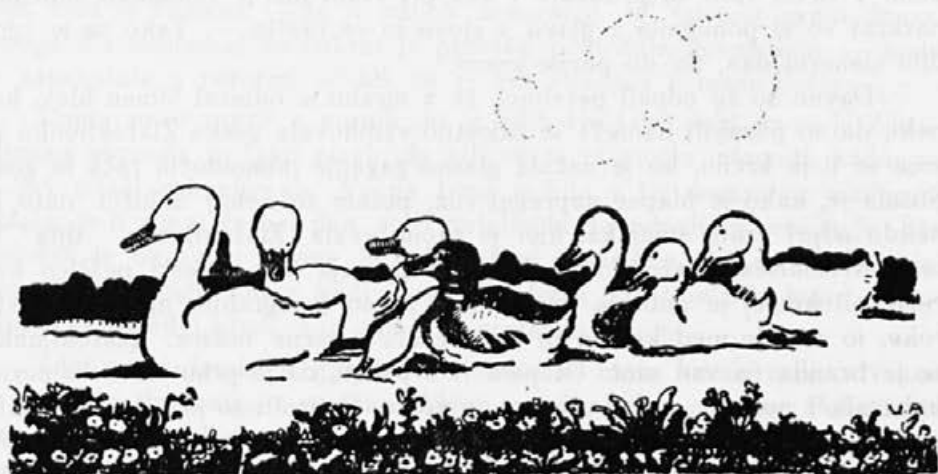
«Sto dinarjev dobim nazaj», je kratko dejal oskrbnik.

In štacunar je s tresočo roko položil na mizo stotak, ne da bi črhnil besedico.

Tako se konča zgodba o Kastorju, zvestem psu.

VERA ALBRECHTOVA :

USODA GOSKE ZLATOKLJUNKE.

V tisti umazani mlaki koncem vasice je bila doma naša goska Zlatokljunka. Tja so metali vaščani stare, umazane in neporabne cunje, razbito posodo in preluknjane lonce, tako, da se je te šare nakopičilo že za seženj visoko.

Med to ropotijo, z blatom pomešano, je brskala in stikala Zlatokljunka po črvičih, ki jih ni bilo malo na močvirnem obrežju. O, mislite kali, da je bila sama? Ž njo so zjutraj, jedva ko so petelinčki odpeli dan in je hlapec odprl durí, pricapljale po poljski stezici naravnost proti mlaki, vse pisane in bele račke in racmani, vse goske in gosjaki celo iz najbolj oddaljene kmetije naše vasi...

Prva je bila v vodi Zlatokljunka; za njo so se spuščale ena za drugo, da so se naposled zibale vse kot bele ladjice, se počasi potapljale in zopet vzdignile, švigale sem in švigale tja, prav v jutranji dobri volji. — Potem so prišli fantini. V šolo grede so se ustavili pri mlaki, zalučali v vodo star pisker ali okrogel kamen — in vse goske in račke so bliskoma poskrile glavice in se zopet prikazale na nasprotnem obrežju, kjer so polagoma druga za drugo pricapljale na suho.

Medtem je solnce stalo že visoko na nebesnem svodu in žarko je jelo pripekati na travnik, ki je duhtel poln materine dušice in drobnih belih marjetic. Samih čebel in čmrljov je brenčal, samih mravelj in mušic mrgolel, samih kobilic in murnov ves živel v luči in sopari. Račke in racmani, gosi in gosjaki pa so lepo čepeli na obrežju, nekaj se jih je spravilo v vrbino senco in kar mežikali so zadovoljstva. Zvečer, ko je že po-

zvonjalo Avemarijo in so se kmetje na obloženih vozovih ali z orodjem v roki vračali proti domu, so pričele misliti tudi naše račke in goske na dom. V ravni vrsti so priracale v vas, pri vsaki hiši je zmanjkala kakšna; parkrat so si pomignile z glavo v slovo in se razšle. — Tako se je zgodilo sleherni dan, tja do pozne jeseni.

«Davno so že odpeli petelinci, že v mraku je odpiral Šimen hlev, kaj neki, da so pozabili name?» je žalostno vzdihovala goska Zlatokljunka in srce se ji je krčilo, ko je začula glasno gağanje mimoidočih račk in gosi. Slišala je, kako je hlapec napregal voz, potem so nekaj naložili, nato je nekdo odprl vrata svinjaka, kjer je prenočevala Zlatokljunka. Bila je mati Kromarica, praznje opravljena. Iz peharja ji je stresla peščico koruze, ali komaj je pobrala par zrnov, že so jo zgrabile njene grapaste roke, jo stisnile med kolena in ji zavezale rumene nožice. Zlatokljunka se je branila na vso moč. Otepala je s peruti, da je prhutalo belo perje, kobacala z nogami — naposled se je vdala. Potisnili so jo v košaro, nato so jo postavili na voziček, ki je bil že do vrha z zeljem naložen, mati Kromarica pa je sedla k hlapcu in pognali so.

«Kam sedaj?» je tarnala Zlatokljunka in debele solzice so ji začele kapljati iz okroglih črnih očesc, ko se je domislila, kako lepo se pozibavajo na vaški mlaki druge račke in goske.

Prišli so v mesto. Visoke hiše na obeh straneh, čudni vozovi, ropotanje — to vse ni prav nič ugajalo vaški Zlatokljunki, ki je gledala radovedno iz materine košare, kaj da pomeni ta njen prečuden izprehod.

Na vogalu hiš se je ustavila Kromarica in se postavila v vrsto, kjer so stale že druge kmečke ženice. Odprla je košaro, gosko pa je dvignila in držala v naročju, ter jo ponujala mimoidočim. Zdaj je Zlatokljunka spoznala, kakšna bo njena usoda: «Joj, prodati me hoče! Kupila me bo druga gospodinja, joj, kaj bo z mano, kaj bo z mano?» tako je tarnala in iztezala svoj dolg vrat, Kromarica pa je ni razumela.

«Na trg bo treba; sveti Martin je blizu! Belo, mehko gosko si kupim; perje ji izrujem za blazine, da bodo mehke in se bo glava udirala. Rumeno meso spečem za praznik, da se bo kar cedilo masti!» — Tako je govorila gospa Havličkova, ko je stala pred omaro in nalagala bankovce

v denarnico. Vzela je veliko košaro in se odpravila na trg. Tam je krenila naravnost proti zidu, ob katerem je stala Kromarica z Zlatokljunko in ker je bila najlepša izmed gosi, ni dolgo barantala zanjo. Težka je bila, bela in rumena — že je odprla denarnico in odštela zanjo denar. Uboga Zlatokljunka! Še enkrat je proseče pogledala gospodinjno — malo je zaprhutala s perotmi — ali, že je bila stlačena v tesno košaro.

Doma so jo zaprli v kurnik, ki je bil jedva tako dolg, da se je Zlatokljunka okrenila in tako nizek, da niti vratu ni mogla iztegniti, kadar se je pri pijači zahvaljevala. Večna tema je bila v tej drvarnici; nikdar ni videla, je-li zunaj že bel dan, so-li petelinčki že odpeli in mislila je kar ves čas le na svoje pisane in bele račke tovarišice, ki se menda zdaj potaplajo in čebrljajo v vodi in solncu. Vsak dan ji je bilo hujše; čudovito ji je obledel kljun, kar vidno je postajala manjša.

Zdaj se je domislila gospa Havličkova še hujšo kaznen za zanjo. Nekoč je prišla v drvarnico z rumeno skledo v roki, polno cmokov. Položila je skledo na tla, odprla vrata, vzela gosko iz kurnika, jo stisnila med kolena ter ji na široko odprla kljun. Začela jo je mašiti s cmoki, da je jedva požirala in se davila, da so se ji kar oči preobračale. Vsa upehana in izmučena je že bila; dušilo jo je in stiskalo v grlu. Gospa Havličkova pa ni imela usmiljenja. Dokler ni bila skleda prazna ji je odpirala kljun, potisnila globoko v goltanec cmok in ga tiščala, dokler ga ni uboga žival mukoma pogoltnila. To se je zgodilo sleherni dan in Zlatokljunka je trepetala že po vsem životu, kadar je začula njene korake na stopnjicah in ključ v drvarnici.

«Le jej, le jej, da boš mastna, ko se boš cvrla!» tako jo je pozdravljala kadar je odpirala kurnik, tako se je poslavljala, kadar je zapirala vrata za sabo...

Nekoč pa je dobila Zlatokljunka tovariša. Drobnega petelinčka, ki ga je perica prinesla gospej za god. Ker niso imeli dveh kurnikov, so ga zaprli kar zraven goske in ker seveda v tesni kolibici ni bilo prostora za dva, je sedel petelinček kar na Zlatokljunkinem hrbtu, da je bila reva že vsa povaljana. Pa to ni motilo Zlatokljunke. Silno se ga je razveselila, saj ji niso bile noči tako dolge in petelinček ji je marsikaj lepega povedal, in kadar je bila prav posebno žalostna, ji je še katero zapel, da se ji je čudežno milo storilo.

Nekega jutra, ko se je gospa Havličkova zopet prikazala v drvarnici, pa ni imela v roki polne sklede, marveč oster nož. Zlatokljunko je obšla strašna groza: vsa se je zdrznila, mrzel pot ji je stopil na čelo, osteklenele so ji oči strahu. Tresla se je po vsem životu:

«Joj, petelinček, zbogom! Po meni je».

Gospa Havličkova pa jo je povlekla iz kurnika kar za perot in zaloputnila vrata.

«Ti boš prepeval, petelinček, ko mi bodo ruvali belo perje! Ti boš prepeval, petelinček, ko se bom reva cvrla v pečici!» tako je še zaklicala, a že so jo zgrabile debele rdeče roke gospe Havličkove in ji prerezale vrat.

Rdeča kri se je vlila po belem perju, glavica ji je padla na desno stran in rumene nožice so se krčevito stisnile boli. Malo je še zagagala:

«Račke, mlaka, solnce — oj, jaz pa umiram...» in vedno je postajala bolj trda in mrzla.

Slekli so ji belo mehko sukunjico, na Martinovo nedeljo so jo prinesli na mizo. Mastna je bila, z vinom so jo zalivali in prepevali so okrog mize vsi najboljše volje.

V temni drvarnici pa je sameval naš petelinček. Mislil je na Zlatokljunko in ni nikdar več zapel.

LEV N. TOLSTOJ:

MUŽIK IN POVODNJI MOŽ.

(Prevel A. Gradnik.)

mužiku je padla sekira v reko, od žalosti je sedel na breg in začel plakati.

Povodnji mož ga je slišal, zasmilil se mu je mužik, prinesel mu je iz reke zlato sekiro in rekel: Je to tvoja sekira?

Mužik mu je odgovoril: «Ne, ni moja.»

Povodnji mož je prinesel drugo — srebrno sekiro.

Mužik je zopet odgovoril: «Ni moja sekira.»

Tedaj je povodnji mož prinesel pravo.

Mužik je rekel: «Vidiš, to je moja sekira.»

Povodnji mož je podaril mužiku vse tri sekire za njegovo pravičnost. Doma je mužik pokazal tovarišem sekire in povedal kaj se je z njim zgodilo.

In glej, eden od mužikov je sklenil, da bi to-le storil. Šel je k reki, vrgel nalašč svojo sekiro v vodo, sedel na breg in zaplakal.

Povodnji mož je prinesel zlato sekiro in vprašal:

«Je to tvoja sekira?»

Mužik se je razveselil in zaklical: «Moja, moja!»

Povodnji mož mu ni dal zlate sekire in mu ni vrnil niti njegove lastne — zavoljo nepravčnosti.

JOSIP RIBIČIČ:

KOKOT.

(Iz zbirke «Kokošji rod».)

Kokot je bil petelin, da malo takih. Kokoši so ga imenovale čudaka, mlajšemu rodu pa je bil prevzetan trinog. Ali v kljub temu in mor da celo samo zaraditega, je med svojim rodom zavzemal mesto, ki je bilo svoje posebne vrste: Kokot je bil poglavar in sodnik svojega rodu. Kdo ga je povzdignil na to prevažno in odgovorno mesto, ni vedel nihče. — Starejše kokoši so trdile, da je prišlo samo po sebi: «Nekega jutra je sedel na prevzvišenem mestu in tam obsedel». Mlajši rod pa je zagotavljal, da ni bilo pred Kokotom ne poglavarja, ne sodnika v kokošnjem rodu, da si je stari petelin to sam izmislil sebi v zabavo in dobiček. A vse to so bila sama domnevanja, za katera se Kokot ni brigal.

Mirno je stal v kakem solnčnem kotu na dvorišču ter oblastno gledal nekam predse.

Težki greben mu je visel čez desno oko in zakrival polovico kljuna. Z levim očesom pa je napol mižal. Nikdo v njegovi bližini ni mogel z gotovostjo določiti kam mu je uprt pogled. Le to je bilo splošno znano, da je ni bilo stvari, ki bi je ne bil opazil, da ga ni bilo dogodka, ki bi ga ne poznal. In vsak dogodek je znal izkoristiti zase. Tudi proroških zmožnosti so mu prisojali: «Ne samo kar se ima danes zgoditi, tudi kar nam prinese jutrnji dan, mu je znano», so kokcdajskale starejše kokoši.

Kokot ni ne pritrjeval, ne zanikaval. Živel je dalje svoje nemoteno in posebno življenje, kar je vzbujalo spoštovanje pri starejših, pri mlajšem rodu pa srd in jezo. Najsrđitejši izmed teh so raznašali govornice, da ne pozna Kokot ne ljubezni, ne usmiljenja, da živi od dneva v noč brezčutno in brezkoristno.

Stara mršava kokoš, ki se je rada družila z mladino, je nekoč pripovedovala petelinčkom, da je čula Kokota doslej samo enkrat zakikirikati. To da je bilo tistikrat, ko so poklali vse peteline in je ostal sam izmed moškega kokošjega rodu.

Neka druga stara putka je pripovedovala sledečo dogodbo in potrdila njeno resničnost s prisego:

Kokot je nekega jutra stal ob sosedovem plotu. Bilo je še zgodaj in solnce je komaj premagalo megle, ki so se krčevito držale polj in vznožij hribov.

Kakor bi jih kdo podil, so se pognale kokoši in piščeta in pestri petelinčki iz kokošnjaka in se nenadoma ustavili koncem dvorišča, kakor bi hoteli začudeno premisliti zakaj so pravzaprav tekli. Že so začeli grebsti in iskati hrane, ko se zgodi nekaj, česar ni nihče pričakoval. Ob plotu se začuje močno prhutanje in kakor bi trenil je stal na plotu veliki sosedov petelin. Ponosno se je razkošatil in njegovo perje se je svetilo v jutranjem solncu kakor čisto zlato. Zaprhtal je in izzivalno zakikirikal. Ta bojni klic je bil tako silen, da so obstali vsi kakor okameneli. Vsem je bilo, da se sedaj mora zgoditi nekaj hudega, groznega. Ves rod je uprl oči v svojega poglavarja in čakal.

A poglavar je ostal miren in se ni genil. Zdelo se je, da ni bil niti zapazil tujega petelina. To je najbrže spoznal tudi sosedov petelin, kajti razburjeno je prestopical na plotu in daleč naprej je iztegoval svoj košati vrat. Nenadoma se je odločil. Oko se mu je zaiskrilo, krila so mu mogočno zaprhutala in zakikirikal je jasno in izzivajoče, da je odmevalo do gozda. Nato je razkačeno zletel s plota naravnost pred starega petelina. Z napetimi mišicami in drsajoč z desno perotjo po tleh je parkrat obšel poglavarja in končno začuden obstal pred njim:

«Torej nočeš?»

Komaj vidno je Kokot dvignil glavo:

«Česa nočem?»

«Poizkusiti se z menoj!»

«Zakaj bi se moral poizkušati s teboj?»

«Taka je vendar navada med petelini!»

«Res?»

«No, sedaj veš!»

In sosedov petelin je zakikirikal in čakal. A ni dočakal. Kokot je mirno stal na svojem mestu in se ni genil.

«Torej reš nočeš?» se je razhudil tujec.

«Nočem», je mirno odgovoril Kokot in si s ključnom očistil prah s perja na goši.

«Tedaj te proglašim za strahopetca», je zavpil sosedov petelin.

«Proglasil!» se je nasmehnil Kokot.

«In tu ostanem v tvojem kraljestvu», je nadaljeval vsiljivec in se razkoračil.

«Dvorišče je dovolj veliko, v kokošnjaku dovolj prostora — ostani!» je odgovoril Kokot in zazelal.

«Ne vem, kakšen bi bil konec, da ni prišla hišna gospodinja in zapodila vsiljivca zopet čez plot. Prav lepo ni bilo gledati, kako jo je porisal izzivac zopet čez plot. Od tedaj se ne prikaže več na plotu. Rečem vam, naš poglavar se ni še nikoli umeknil nikomur, niti gospodinja ne,» je sklenila stara putka svojo povest.

Take in enake govorice so vzbujale v kokošnjem rodu dvojno mnenje o Kokotu.

Medtem, ko so nekateri menili, da je Kokot velik modrijan, so trdili drugi, da se je bil le oblekel v oblačilo modrijana zato, da skrije svojo strahopetno nrav.

A bodi kakor hoče, v enem so si bili vsi edini: Kokot je bil pravičen sodnik svojemu rodu! Mirno je poslušal tožbo in obrambo in razsodil: «Ta in ta je kriv in mora za kazen dati temu in temu to in ono, pravici pa toliko in toliko zrn žita». Obsojenec je moral ubogati, se spraviti s sovražnikom in prinesiti določeno število zrn žita na oltar pravice, to je: pred poglavarja, ki je zrna mirno spravil v svojo golšo, medtem ko mu je obsojenec pripovedoval, kako je izvršil ostalo naloženo mu kazen. Kdor pozna prepirljivi kokošji rod, si lahko misli, da je imel Kokot veliko dela in njegova pravica veliko dohodkov.

A glavno je, da so se malopridneži kaznovali in da se red in mir ni kršil. Vsi dnevni prepiri so bili zvečer poravnani in v kokošnjaku je vladala ponoči sloga.

* * *

Star pregovor pravi, da ni na svetu ničesar večnega. Tudi v kokošnjem rodu so spoznali to resnico.

Na jesen, ko so dorastla piščeta v dekleta in mladeniče, se je zgodilo, da se je prikradel od nekod mal petelinček na dvorišče. Nihče, niti sam ni vedel, kje se je bil izlegel. Ko so prišli domači petelinčki prosit Kokota, da jim dovoli zapoditi vsiljivca, je glavar odkimal in določil:

«Ako je brezdomovinec, naj ostane med nami, dvorišče je veliko, hrana na njem dovoljna in tudi v kokošnjaku se bo našel prostorček. Čim več nas bo, temveč bo pridnih kljunov in temveč skupnih koristi!»

In pri tem je ostalo. Petelinček, ki je prejel ime «Krik», ker je nekako čudno kričeče kikirikal, se je kmalu udomačil in se privadil no-

vemu domu. Tovariši in ves kokošji rod ga je vzljubil, ker je ime čudne, nenavadne domiselke.

Še napol v otroški dobi je nekega dne stopil pred glavarja in dejal: «Prosim te, dovoli mi, da se oženim».

Kokot se je komaj vidno nasmehnil:

«Tako?»

«Da», se je razkoračil Krik. «Ona-le mala grahasta pitka mi je posebno všeč».

«Tako, všeč ti je?», je odgovoril Kokot. «Torej si jo zapomni, ko dorasteš, ti jo dam».

«Ali jaz sem se tako navadil njene tovarišije, da ne morem živeti brez nje», se je razburil petelinček.

«Ne?», se je začudil Kokot in se nanovo nasmehnil. «To je pa res hudo, da ne moreš živeti brez nje! Pa idi in umri, če ne moreš drugače».

Nato ni vedel petelinček odgovora. Obstal je z odprtim kljunom in razžaljen odkorakal na drugi konec dvorišča. Sram ga je bilo, posebno ker se mu je ves rod smejal. Od tega dne je ostala v njem mrznja do glavarja. In ta mrznja ga je gnala, da je čuječe opazoval Kokota, v želji, da najde kaj nepravičnega in nepoštenega v njegovem početju.

Ko je dodobra spoznal Kokotovo življenje, se je odločil in stopil vpričo celega rodu h glavarju. Izbral si je nalašč trenutek, ko je Kokot zobal od svoje pravice.

«Glavar», je dejal Krik, «daj še meni od svoje pravice. Skupna last, last nas vse je in jaz imam do nje toliko pravice kot ti!»

Kokot je pri teh besedah dvignil glavo, ošinil petelinčka z nepopisnim sovraštvom. Mladi petelinček bi bil najraje ušel in se skrilo v kak teman kot, a ker ga gleda ves kokošji rod je premagal hipno bojazen, in zavpil, da se je razlegalo po vsem dvorišču:

«Tista-le zrna, ki jih zobaš vsak dan, ne da bi jih iskal, ne da bi se zanje trudil, so skupna last in vsak ima pravico do njih».

Kokotu je pobledel greben in z levim očesom je zamižal, ko je odgovoril:

«Glej, tam ob tvojih nogah leži zrno, skloni glavo, če si lačen».

«Ne maram zanj», je zavpil Krik. «Od tvoje pravice hočem svoj delež!»

Kokot je pogledal v desno in v levo in zmagonosno dvignil glavo, ko je zapazil, da ga obdaja cela vrsta rejenih kokoši.

«Vzemi si ga, če si upaš!» je zamrmral in našopiril košati vrat.

«Vzel si ga bom, ko se bo meni zljubilo!», je odgovoril Krik in se odstranil.

«Tudi prav!» se je zmagovito zasmel poglavar in mirno pobral zadnje zrno svoje pravice.

In mastne kokoši so šle vsepovsod oznanjat junaštvo svojega poglavarja.

A Krik je odkorakal v skrit kot dvorišča in koval maščevanje. Ko je dobro vse premislil, je na večer sklical vse mlade peteline h gnojišču.

Tudi nekaj radovednih piščet se je pridružilo. Krik je skočil na gnojišče, preštel svoje poslušalce, se razkoračil in govoril:

«Tovariši, skrajni čas je, da napravimo konec njegovemu samopastvu. Pravijo, da je moder. Pa ni! In ko bi tudi bil, kakšne koristi imamo od njegove modrosti? S svojim trdom jo pitamo, od ust si odtrgujemo, vsi mršavi in slabi smo, medtem ko se on debeli. A ne samo to! Ne samo hrane, tudi prostost nam krade! Tovariši! Kokot je zlo našega rodu in zlo je treba odpraviti! Če ne zlepa, pa z grda. In vsi vemo, da zlepa ne gre! Torej strnimo svoje vrste in uničimo zlo, da ne bo zlo nas uničilo!»

«Otroci, otroci!» je dejala stara putka, ki je grebla na dvorišču in slišala govor. »Otroci, bodite pametni! Kdo nam bo pomagal s svojim razumom, ako njega več ne bo? Medtem ko vporabljamo mi vse svoje sile za iskanje vsakdanjega kruha, dela on in premišljuje za nas vse!»

«Prvič nismo več otroci», se je odrezal Krik. «In drugič dokaži kedaj in kje nam je pomagal njegov razum?»

«Vedno!»

«Kedaj, vedno?»

«Odkar je poglavar! Vse starejše kokoši pravijo to!»

«Tako?», je zavpil Krik. «Vse kokoši, ki se mastijo ob njem, pravijo tako? Dokazati pa nobena ne zna! Če ne veš ničesar boljšega, lahko greš!»

«Saj grem!» se je razjezila putka in hotela še nekaj povedati. Ali vpitje, ki so ga zagnali nahujskani petelinčki, jo je preglasilo. Razdražena in užaljena se je odpravila k poglavarju na drug konec dvorišča.

«Glavar, mladi petelini se upirajo.»

«Vidim,» je odgovoril Kokot.

«In kaj misliš?»

«Kaj naj bi mislil?»

«Kaj misliš ukreniti?»

«Nič se ne da ukreniti. Se bodo že spametovali! Mlada kri!»

«Ali vsaj skrij se, dokler jih pamet zopet ne sreča Zelo so razburjeni.»

«Ne! Kdor se skriva, je premagán! Kdor hoče gospodariti, mora ostati vedno na mestu, ki mu gre!» je odločno odkimal glavar in se postavil k vratom kokošnjaka, kajti solnce je v tistem hipu zašlo.

Delj časa kot navadno je čakal, da so šli vsi mimo njega počivat, kajti mladi petelinčki so še dolgo zborovali ob gnojišču.

Ko so končno prišli in se splazili mimo njega z jezo v očeh, je tudi on odkorakal v kokošnjak, skočil na svoje ležišče in skril glavo med peroti.

Kmalu je zavladal nočni mir vsepovsod in zdelo se je, da so bile vse grožnje mladih petelinčkov, samo puhlo besedičenje.

A to je bil le mir pred nevihto.

Sredi noči se je začulo iz kotov, kjer so spali mladi petelini, tiho, skrivnostno šepetanje, ki je naraščalo in naraščalo, dokler se ni izpremenilo v glasno vpitje in zmerjanje. In še predno so se mogle zaspane kokoši zavesti, so se mladi petelini pognali kakor vihra na glavarja, ga kljuvali, praskali, dokler ni padel s svojega ležišča na tla, krvaveč iz nešteto ran. Iz njegovega kljuna ni bilo ne glasu ne vzdihla.

Stara pitka, ki tiste noči ni mogla spati, je pozneje pripovedovala svojim vnukom, da je dobro videla, kako je umrl.

«Odprl je kljun in ga zopet zaprl. Ne vem ali je hotel povedati svojo zadnjo modrost ali je samo zazelhal. Škoda, bil je tako ljubezniv in večkrat se je z mano pogovarjal, kakor da je moje vrste!»

Ko so opravili mladi petelini svoje krvavo dejanje, je nastal mučen molk v kokošnjaku.

Prvi se je zavedel Krik, ki je dejal: «Nesimo ga iz kokošnjaka, da ne bo niti spomina nanj!»

S čudno naglico so izvršili mladi uporniki to delo. Odprli so vratca in zakotalili Kokota po lestvi navzdol.

Zamolklo je padlo glavarjevo težko telo na zemljo in jo prepojilo s krvjo.

Ta padec je pretresel petelinčke v dno srca. Odhiteli so na svoja mesta in pozabili celo zapreti vratca za seboj. Nobenemu v kokošnjaku se ni ljubilo govoriti, niti Kriku ne, čeravno se mu je zdelo, da bi pravzaprav moral kaj reči. A dolgo časa ni mogel prenašati mučnega molka — stopil je na največji prostor in zavpil, kakor da hoče prevpiti glas svoje vesti:

«Tovariši! Kokošji rod! Sedaj smo vsi enaki! V miru in ljubezni bomo živeli, da ne bo treba ne sodbe, ne kazni!»

«Molči!», ga je prekinila stara kokoš. «Molči, in ne gobezdaj! — — zaprite rajši vrata!»

«Res je,» je pritrdil Krik, «zaprite vrata! Noč je mrzla. Ni varno spati pri odprtih vratih!»

A ni ga bilo, ki bi izvršil povelje.

«Zaprite vrata, pravim,» se je razhudil Krik.

«Sam jih zapri,» se je oglasil najtanjši glas iz zadnjega kota.

«Kdo ugovarja?», je zarjul Krik. «Red mora biti povsod!»

«Pa jih sam zapri!», je odgovorilo vse polno glasov.

In nastal je vrišč in krik, iz katerega se je čul ostri Krikov glas: «Kdo vas je rešil trinoga? Kdo vam je vlil poguma v malodušna srca? Kdo vas je peljal v svobodo?»

A od vsepovsod so se čuli odgovori: «Sam zapri, nočemo nobenega nad seboj — sam zapri! Svoboda!»

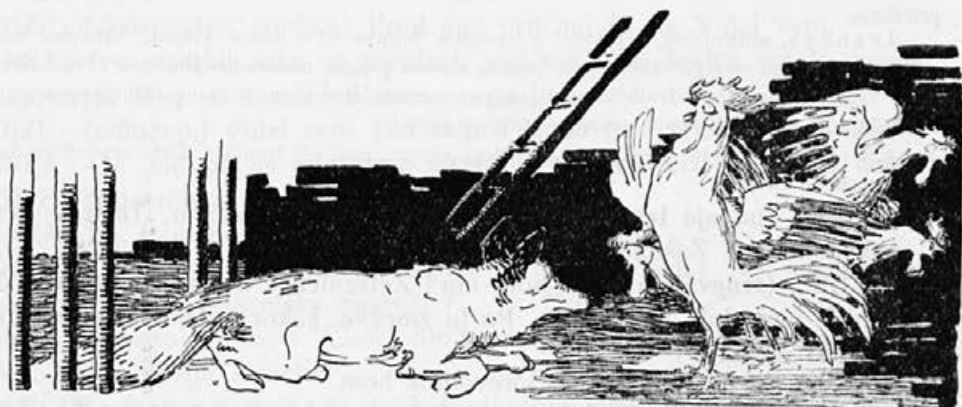
Naenkrat pa je vse utihnilo. In zgodilo se je, da je zastala vsem kri v žilah.

Ob vratih so se prikazale najprej svetle oči, nato pa se je splazilo veliko dolgo telo skozi vratca v kokošnjak.

Bila je lisica!

V tisti noči se je zmanjšal kokošji rod za dvajsetero glav.

Tudi Krik je bil med tistimi, ki jih ni bilo več.

I. PREGELJ:

MOLITEV SLOVENCEV.

Otroci! Kadar molite, recite še tako:

Zdrava, bolest, družica naša in sestra, zdrava! Od vekov naših, dedov in očetov prijateljica, bridka sodruga naših bratov, hčera in sinov, temna in stroga paznica naših otrok, učiteljica jezna nas vseh, zdrava! Blagoslovljeno Tvoje ime, ki si nas učila spoznati hudo, da smo dobro tembolj ljubili, zdrava, da si z bičem in jarmom pokorila, da nismo vtonili v sili in živimo. Vse vdilj ostani z nami in rok svojih svetih ne odmakni od našega temena, Ti bridka! Saj smo po Tebi, kar smo in kar imamo: vero in ljubav in pesem in luč, da nam sije in še v bridki zadnji uri. Amen.

□□□□

KSAVER MEŠKO :

V PRIČAKOVANJU.

DRAMATSKA SLIKA.

V predmestju. Siromašna, vlažna sobica s temnimi stenami. V pricestni steni dve okni, umazani, deloma s papirjem zakrpani. Ob drugi steni dve postelji, po dolgem stoječi ob zidu. Ena pogrnjena, a bolj s cunjami nego z odejo. Druga odgrnjena — preluknjana rjuha na slami. Na steni med posteljama stara kmetjska stenska ura.

Poznojesensko popoldne. V sobi je že napol mračno. Od zunaj se sliši cviljenje vetra, pljuskanje dežja. Škrebeta ob okno, kakor bi trkali gibčni prsti ob steklo in papir. Zdaj zdaj vrže močen sunek vetra cel snop dežnih pramenov ob okno. Sliši se, kakor bi nekdo, brzo idoč, udaril z veliko mokro capo ob okno.

I. o j z e, štirinajstleten, pretegnjen, suh in bleđ, vidno sušičav, z bolestinimi potezami v licu, sedi na odgrnjeni postelji. Noge ima skrčene, objema jih z rokami. Glavo naslanja globoko h kolenom. Zdaj zdaj jo za nekaj hipov dvigne, jo nagne na stran, proti oknu. Nepeto poslušja, kakor bi hotel vjeti glasove, prelivajoče se iz daljne daljave. Spet povesi glavo; molče razmišlja.

M i n k a, trinajstletna, sedi za mizo ob oknu, krpa krilo. Bleđja, vsa nekako zbegana. Vidi se ji, da leži na njenih slabotnih mladih ramah veliko breme domačih skrbi, ki jo venomer teže in plašijo, a ne ve, na koga jih naj prevali, kam jim naj izbegne. Med šivanjem pogostoma povesi roke z delom, in se zagleda skozi okno. Vidi se ji na liceh in v očeh, da nekogar težko pričakuje.

I v a n č e k, sedemleten, v primeri s starejšim bratom in s sestro krepak, zavaljan. Lasje mu štrle naporno navzgor kakor ježu bodice. Govori počasi, nenavadno globoko. V vsi osebnosti, v vsem nastopu in vedenju je nekaj samozavestnega, upornega. Sedi na tleh, stavi s kratkimi deščicami, ki so jih dobili nekje za kurjavo, stolp.

C i r i l č e k, petleten, okroglega, a bledega obraza, sedi ob Ivančku. Zlati, sesvedrani lasje mu padajo do ramen.

CIRILČEK: (podaja Ivančku deščice.) Jaz bom železničar. Tako se bom vsak dan vozil. Zastonj se bom vozil.

IVANČEK: (vznevoljen.) Ne bodi nor! Železničar! Da vlaka trčita kakor zadnjič tam doli na postaji. Pa te zmečka, kakor tedaj listega železničarja, ki je kuril.

CIRILČEK: Pa ne bom kuril. Sprevodnik bom.

IVANČEK: Vseeno — Enemu sprevodniku je odrezalo obe nogi. — Železničar! Ne tako neumen jaz ne bom.

CIRILČEK: Pa bom vojak.

IVANČEK: Lepa reč. Da boš moral v vojsko. In boš moral moriti, ali pa te umoré tebe.

CIRILČEK: (v zadregi sesa prst.) A?

IVANČEK: Glej, atek ni bil vojak, le navaden delavec. Pa je moral na vojsko. In zdaj leži ranjen v bolnišnici.

CIRILČEK: (gleda brata z velikimi očmi.) A zakaj je šel na vojsko?

IVANČEK: (trdo.) Če je cesar zapovedal.

CIRILČEK: A zakaj je zapovedal — cesar?

IVANČEK: (še bolj osorno.) Da se koljejo in morijo. Sovražnike morijo, sovražniki pa naše.

LOJZE: (zakašlja, da se zvija pod kašljem.) Ah — ah...

CIRILČEK: (spet vlekne prst v usta. Nekaj časa razmišlja, gleda na široko, plašno. Potem.) A zakaj se morijo?

IVANČEK: Za cesarja vendar! Saj li pravim.

CIRILČEK: Kakšen pa je cesar?

IVANČEK: Zlato krono ima.

CIRILČEK: Pa se za to krono?

IVANČEK: Morijo da se za krono, misliš? Menda že. Sam Bog se spoznaj. Vse skupaj je tako čudno. (Nevoljen zamahne z roko.)

MINKA: (gleda nemirno skozi okno.) Kdaj bo le mama prišla? Da je šla v takem vremenu od doma.

LOJZE: (s postelje sem z visokim, ostrim glasom.) Vreme sem, vreme lja. Če je pa ateku tako slabo.

MINKA: (se oprime z rokami mize, bega z očmi po sobi, iztežka.) Ali mu bodo res nogo odrezali?

LOJZE: Res. (Tiše.) Koliko je na uri?

MINKA: (se ozre na steno.) Na štiri gre.

LOJZE: (skrivnostno, iztežka.) Pred eno uro mu jo so. Videl sem.

MINKA: (vsa vzdrhti, tako se preplaši; vidi se ji, da bratcu veruje, vendar ugovarja.) Bog se usmili! Slepec — pa je videl!

LOJZE: (odločno.) Videl sem. (Se sključi kakor pod veliko težo. Kašlja.)

MINKA: Od tod pa na ono stran mesta — v bolnišnico! Pol ure daleč!

LOJZE: (trdovratno.) Pa sem vendar videl.

MINKA: Ah, neumnosti.

LOJZE: (dvigne roke, strmi s slepimi očmi nakvišku.) Ali nisem videl zadnjič tudi tiste železniške nesreče?

MINKA: Grozno je to s teboj. Strah me je. Ko bi že mama prišla. (Je vstala, pospravlja šivanje.)

IVANČEK: (prevrne stolp, da deščice glasno zaropotajo in se razlete po vlažnih tleh.)

MINKA: A vidva — ne ropotajta!

IVANČEK: (jo zbočki pogleda; zadirčno.) Glej jo, gospo!

CIRILČEK: (kakor bi se, ko se je stavba zrušila in je pojenjalo zanimanje, nanadoma domislil, da je lačen.) Minka ali prinese mama kruha?

MINKA: (nevoljno, odsekano, kakor bi hotela tak pogovor v kali zadušiti.) Vem jaz!

CIRILČEK: A Jaz sem lačen. Kruha bi.

IVANČEK: (se nekoliko dvigne, prodirno motri sestro, osorno.) Minka, kje imaš kruh? Daj mu ga.

MINKA: (se vznemirja.) Kje pa ga naj vzamem? Morda ga naj iz rokava stresem?

CIRILČEK: Pa boš kmalu skuhala večerjo?

MINKA: Kaj pa? Vodo? Krop?

CIRILČEK: A jaz sem lačen.

IVANČEK: (vstane, temno zre v sestro.) Minka, kje imaš kruh?

MINKA: (razburjeno.) Kje? Nikjer.

IVANČEK: (uporno.) Nikjer? Pa ga je še bilo.

MINKA: Ne drobtine ne.

IVANČEK: Je ga. A si ga ti snedla.

MINKA: Kaj še!

IVANČEK: Si ga. Cirilčku si ga ukradla, talica.

MINKA: Ne nori.

IVANČEK: (grozeče.) Si ga, vem. A enkrat še, pa ti joj!

MINKA: Kaj pa se spet jeziš in groziš, gnida?

IVANČEK: Ker je Cirilček lačen.

MINKA: (se bori z jokom.) Za malega je dober kakor maslo. Ob mene pa se obregne dvajsetkrat na dan.

IVANČEK: Ker vse sama sneš.

MINKA: Sama sem lačna, da joj.

IVANČEK: Pa misliš, da jaz ne?

LOJZE: (dvigne glavo, skoro krikne.) Ne govorite o kruhu, o jesti.

MINKA: Ko pa ne da miru. Ko bi le že mama prišla! (Gleda hrepeneče skozi okno.)

LOJZE: (bolestno.) Samo jesti vam blodi po glavi. Drugega nič ne vidite. (Posluhne. Stega vrat proti oknu, dviga roko k ušesu, da bi bolje slišal.) Kako reka šumi!

MINKA: Sem slišiš reko? Ob tem dežju? Ali se ti meša?

LOJZE: (posluša napeto kakor lovski pes.) Slišim jo, kako šumi.

MINKA: (odločno.) Dež slišiš.

LOJZE: Ne, reko... Čudno šumi... Kakor bi nekogar klicala. (Se nagne, čez rob postelje, proti oknu, posluša še bolj napeto. Čelo mu orosé potine kapljice, nosnice mu podhrtevajo. Hipoma plane v postelji pokonci presumljivo zakriči.) Jezus, Marija, kaj pa je tako pljusnilo?

MINKA: (plane od okna. Vsa se trese, ko vidi brata vsega bledega drhtečega, z iztegnjenimi rokami stati na postelji. Skoro jokaje.) Kaj pa je, za svetega Boga? Ali spet prihaja tvoja bolezen? Tako se razburjaš, pa te bo spet prijelo.

IVANČEK: (se nenavadno naglo dvigne, poklekne na desno koleno. Strmi z začudenjem in z nekakim neprijetnim pričakovanjem v brata.)

CIRILČEK: (v vseobčni tesni molk nenadoma plašno zajoka.)

LOJZE: (se nasloni ob zid, ves brez moči, čisto ubit. Se prijemlje za čelo. Napol ihté) Jezus... Jezus... kaj je bilo to? (Sesede se na poste-

ljo, opirajoč se z desno stranjo telesa venomer ob steno, kakor da ni nič več moči v njem.)

MINKA: Kaj pa je, Lojze? Kaj pa vendar je?

LOJZE: (si drgne z dlanjo čelo.) Strašno, strašno... O mama!

MINKA: (obupno.) Znorim med vami... Ko bi vendar že prišla mama!

LOJZE: (pretrgano, poltiho kakor sam zase.) Če le... še... pride.

MINKA: (stopi naglo proti postelji, plašno.) Kako da ne bi prišla?

LOJZE: (molči. Glava mu je omahnila na kolena. Lica si zakriva in skriva z rokami.)

CIRILČEK: (že polglasno jokaje.) Minka, kruha.

MINKA: Ko pa ga nimam. Morda ga prinese mama. Do večera bo vendar prišla. Je sama tako rekla. Mračni pa se že... Gotovo pride.

LOJZE: (se zdrzne, dvigne glavo.) Ali je okno odprto?

MINKA: Ni.

LOJZE: Kaj pa je zapihalo tako čudno ledeno po sobi?

MINKA: Jaz nisem ničesar čutila.

LOJZE: Pa sem jaz.

MINKA: Saj veš, da so vsa okna razklopolana. Veter sili povsod v sobo.

LOJZE: Pa ni bilo to. (Razmišlja; nagiba glavo na stran, posluša, Nenadoma se strese.) In zdaj — kaj je plahutnilo po sobi.

MINKA: (se zbegano ogledava po izbici.) Plahutnilo? — Kaj bi naj? — Nič.

LOJZE: Pa sem čutil. In videl sem.

MINKA: (se prime za glavo; napol obupno, napol srdito.) Samo ne govori zmerom: videl, videl. Slep človek — pa več vidi nego vsi mi drugi,

LOJZE: (bolestno.) To je grozno, to, da več vidim in slišim nego vsi vi. (Povesi glavo.)

CIRILČEK: (nenadoma.) Pa bo mama prinesla tudi jabolka?

MINKA: Če bo Cirilček priden, morda bo.

IVANČEK: (strogo.) A da mu jih ne boš ti snedla.

MINKA: Kdaj pa sem mu jih že?

IVANČEK: (mračno.) Zaupati ti ni.

LOJZE: (vzdrhti, dvigne glavo, strmi proti oknu.) Kdo stoji zunaj ob oknu?

MINKA: (se ozre proti oknom.) Nihče.

LOJZE: Pa je potrkalo.

MINKA: Veter.

LOJZE: Ni bil veter. Roka je bila, koščen prst. (Tiše.) Prav tako trka mama.

MINKA: (stopi naglo zaporedoma k obema oknom, prilisne lice tesno k steklu, pogleda vun.) To se ti le zdi, Lojze. Nikogar ni.

IVANČEK: Morebiti pa je mama že doma.

MINKA: Videti je zunaj ni.

LOJZE: (strmi z mrtvimi očmi ves zavzet v duri; stega.) Kdo je prišel?

MINKA: Križ božji, nihče vendar.

LOJZE: Slišal sem. Čutim, da je nekdo v sobi.

MINKA! To čutiš pač le ti, ni nobeden. Nikogar ni.

LOJZE: Pa vendar je. (Posluša.) Po sobi stopa ... Poznam ta korak. (Izlega roki.) Ali si ti, mama?

MINKA: Bolan si, Lojze. Meša se ti. (Ozira se obupno od Lojzela na Ivančka in Cirilčka. Obupno in skrbeče obenem, kakor je slišala mater.) Sveti Bog, kaj naj počnem s to deco.

LOJZE: (žalostno.) Ne oglasi se mi — ne oglasi se. (Vstane, seže z drhtečo roko po nihalu ure in je ustavi.)

MINKA! Kaj delaš, Lojze?

LOJZE: (skrivnostno, oložno.) Da bomo vedeli, kedaj ...

MINKA: Kaj kedaj?

LOJZE: (nasloni glavo na kolena. Čez nekaj časa molka in tišine polliho zajoka. Vsi ga gledajo osuplo. Čez hip zajoka še Cirilček.)

IVANČEK; (objame Cirilčka.) Ali kaj ti je, Cirilček? — Ali si lačen? Malo potrpi, da pride mama.

CIRILČEK: (joka še bolj krčevito. Vse telo mu drhti. Zajoka nenadoma še Ivanček.)

MINKA: (motri plašno zdaj tega zdaj onega.) Otroci, otroci, še zblaznela bom ob vas. (Sede, nasloni glavo ob mizo, hoteča skriti, da tudi joka.) Dolgo časa nobeden ne izpregovori. Le vsak zase joka. Čez dolgo časa se naglo in hrupno odpro duri. Na pragu se prikaže okrogla ženska proti petdesetim. Vsa zasopla, mokra, gologlava, Razkuštrani lasje ji lepijo ob čelu, ob sencih.

Otroci dvigajo glave. Vsi se še borijo z jokom, a se trudijo, da bi ga zmagali. V napetem pričakovanju strme v soseda.)

ŽENA: (čez dalje časa tesnega molka, ko je lovila sapo.) Otroci ... otroci ... ve sirote!

LOJZE: Ne res, soseda, mama je mrtva?

MINKA: (plane pokonci.)

ŽENSKA: (se zdrzne.) Kako? Ali že veš?

LOJZE: Vem. Videl sem.

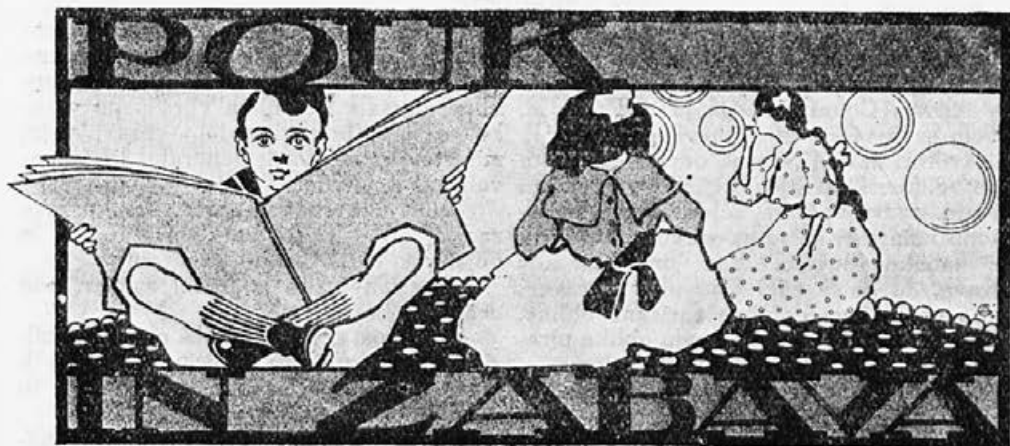
ŽENSKA: Videl? Križ božji ... Da, mrtva ... Z mosta je planila ... v naraslo reko ... Ko sva šle iz bolnišnice ... O vi sirote ... sirote ...

MINKA: Jezus nebeški! (Omahne na klop, z rokami in z glavo udari ob mizo.)

LOJZE, pade po dolgem na posteljo, stisne roke, se zvija v epileptičnih krčih. Iz ust mu silijo pene, s krvjo pomešane.

IVANČEK, vstane, stoji uporno, sovražno zroč v soseda.

CIRILČEK, na ileh sedeč, drži prst v ustih. Vidi se mu, da se pripravlja na jok.

«Indijanci».

Ob času odkritja Amerike je velik del «Indijancev» še paslirjeval po travnatih nižavah, ali pa lovil po pražozdih. Vendar to niso bila več divjaška plemena. Imela so svoje šege in navade, svoje trdne zakone in svojo kulturo, ki je čisto stala višje nad ono belopolnih pustolovcev, ki so prišli, da v svojem pohlepu po zlatu in po zemlji uničijo krepostno ljudstvo.

Indijanci tvorijo plemena. Vsako pleme ima svojega glavarja, ti se pa pokore zopet najvišjemu glavarju. Vendar ta ne vlada samovoljno. Ob strani mu stoji starejšinstvo, ki ga sestavljajo glavarji in starejši vojščaki. Le ti smejo v svetovalstvu govoriti; mlajši vojščaki smejo le poslušati v ozadju, govor jim je zabranjen.

Posamezna plemena nosijo svoj znak, «totem» nazvan. Plemena z istim «totemom» se smatrajo v najožjem sorodstvu; med njimi se tedaj ne vrše poroke. Ta znak prikazuje navadno kakšno žival, dotičnemu rodu sveto, od katere — po njihovi trditvi — izhaja rod.

Strogi lovski zakoni določujejo, kje in kdaj ter v koliki meri sme loviti vsako posamezno pleme. To je za Indijancelovce tudi sila potrebno in važno. Poznajo pa še druge zakone. Kdor jih prekrši, tega čaka gotova kazen: bičanje, razdejanje imetja, tudi smrt.

Vsi Indijanci poznajo zdravila za celjenje ran, posebno pa njihovi čarovniki, ki pa se bolj pečajo z izganjanjem hudobnih duhov iz bolnika. Ti čarovniki uprizarjajo spomladi poseben čarovniški ples, ki traja po tri dni. Iz poteka tega plesa prorokujejo dobro ali slabo lovsko leto.

Svojim ženam Indijanci sicer ne dovoljujejo, da bi se vmešavale v javne zadeve plemena, vendar jih visoko cenijo in v šotoru gospoduje pravzaprav žena.

Indijanec je ponosen na svoje sinove, ki se zgodaj navajajo na lovsko življenje. Deklice pa se vadijo v domačih delih ter zelo ljubijo svoje prav ukusno izdelane punice.

Indijanec ljubi živahno družbo in rad pripoveduje svoje zgodbe. Gostoljuben je. Posebno skrbi za sirote in vdove. Čudovita je njegova potrpežljivost. Nadarjen je tudi umetniško, kar priča že njegova slikovita noša ter skrbno izdelano orožje in hišne posode. Zelo razvit je njegov zemljepisni čut.

Splošno razvita šega med Indijanci je slikanje svojega telesa (tetoviranje). Veliko skrb pa obrača Indijanec na jesenski lov, ki mu daje prehrano za zimo. Meso nalovljenih živali suši in zmelje v prah ter zalije s salom. To mu služi za glavno hrano po zimi.

Ta lovska plemena so nam zapustila orjaške stavbe prav posebne vrste, ki jih občudujemo še danes v nižinah ob Ohiju in Missisipiju. To so umetno nane-

šeni griči, različnih oblik, često do 30 m visoki. Nekateri kažejo prav čudne podobe. Najznamenitejša je «velika kača» v Adams County. Dolga je nad 330 m. Telo se ji vije v pijetnih vijugah, rep pa je trikrat zavrt. Zrelo je odprto in hlata po velikanskem jajcu, ki meri v premeru 33 m. Jedro kačjega telesa tvori nareščno kamenje, ki so ga stavbitelji pokrili z mehko ilovico. Vse prerašča zdaj trava, da bi se zdel grič prav naraven, ako ne bi imel določno zarisane oblike. Drugi taki umetni griči imajo oblike piramid, raznih živali, da, celo človeško. Plemena, ki so gradila te griče, so poznala tudi že neko vrsto pisave.

Vera Indijancev je bila vera v čarovnijo in čarovništvo, v dobre in hudobne duhove, v živali kot stvaritelje in branitelje plemen. Tudi neko bajko o vesoljnem potopu so poznali. Indijanci so bili strogo verni, nalagali so si žrtve, post in nočno bdenje, celo stroge pokore v častenju svojih božanstev. Udanost v «Velikega Duha», ki vlada svet, označajo sledeče vrste iz neke indijanske pesmi:

«Oj, ubogo ljudstvo, ti nimaš nobene oblasti preko svojega življenja, — ali ti izvršuješ svojo dolžnost v prid svojega ljudstva!»

V novejšem času so osobito Indijanci Severne Amerike prevzeli kulturo belokožcev. Imajo svoje šole. Indijanec iz plemena Kerokezov po imenu Sekvojah je že l. 1820. iznašel na podlagi latinskih črk in števil 86 črk obsegajočo abecedo za svoje soplemenjake, v kateri se tiskajo danes knjige in časopisi.

Ta od belokožcev stokrat opeharjena in vedno preganjana plemena, ki so bila posvečena že poginu, so se lotila deloma že poljedelstva ter se po številu zopet množe. Da, dala so že izborne učenjake, zdravnike, odvetnike, celo ministre.

F. Kleinmayr.

Hrabrostna svetinja.

Francoski časnikar Quatrelles je napisal sledečo podučno doggdbno:

«Kmalu po končani italijanski vojni v letu 1859. je pregledoval Napoleon III. svojo armado. Nad osemdesetisoč mož je moralo korakati mimo nje in cesarice. Nenadoma zapazi cesarica, da

jaha med belozelenimi dragonci modro-rdeč suličar (jezdec s sulico). Začudeno vpraša cesarja kaj to pomeni. Cesar pokliče maršala k sebi in vpraša po vzroku. «Takoj bom izvedel,» pravi vojni minister in odjaha h generalu, ki je poveljeval konjenici.

«To je res čudno!» pravi ta, ko izve za kaj gre. «Takoj bom vprašal» — in odjaha k divizijskemu generalu:

«General! Kako je prišel suličar med dragonce?»

«To je pa res prehudol!» pravi divizijski general, pokliče svojega adjutanta k sebi ter mu veli naj on razreši to uganko.

Adjutant odjaha v divjih skokih k majorju: «V imenu njegovega veličanstva, major, kako pride suličar med dragonce?»

«Kaj?» se začudi major. «Suličar med dragonci? Kje tiči ta potep?... Aha! Tam le — — Takoj poizvem!» In major pokliče k sebi konjiškega stotnika, ki je ravno prijahal v bližino:

«Stotnik! Kako vraga je prišel suličar med dragonce?»

«Kaj? Kako? Suličar? — — To je gotovo zakrivil nadporočnik Kladomir? Vsak dan mi kakšno nakuha.» In rdeč od jeze zdirja stotnik iskat nadporočnika Kladomirja.

«Jaz sem nedolžen!» pravi nadporočnik. «Stražmojster je to zakrivil.» In pihajoč jeze je odjahal nadporočnik iskat stražmojstra. Po četrtturnem iskanju pa se je vrnil in povedal, da je stražmojster dodeljen drugi stotniji.

«In kaj sedaj?» vpraša obupano stotnik.

«Kaj če bi vprašali samega suličarja?» se domisli nadporočnik.

«Saj res!» s oddahne stotnik.

Nadporočnik pokliče k sebi enega svojih poročnikov s poveljem da gre k suličarju in poizve kaj in kako.

V divjih skokih odjaha poročnik in kmalu stoji pred suličarjem:

«He, vi, kako se imenujete?»

«Grisbah iz Kolmarja!»

«Kako pridete v tej obleki med dragonce?»

«Ker sem bil šele včeraj dodeljen dragoncem. Niso mi še dali obleke!»

«Tako? In vi se upate tak jahati pred cesarjem? Dva dni zapora za kazen!» in poročnik oddirja k nadporočniku.

«Tak pritepenec!» pravi nadporočnik. «Pet dni ječel!» In pove stotniku.

«Stirinajst dni strogega zapora!» pravi stotnik in oddirja, da pove majorju.

«Šest tednov v temnico!» določi major in odjaha h konjeniškem generalu.

«Tri mesece v trdnjavo naj gre za kazen!» določi general in zdirja k adjutantju, adjutant pa k divizijskemu generalu.

«Vojaško sodišče naj ga sodi!» veli divizijski general, odjaha do vojnega ministra, mu pove kaj in kako ter ga prosi naj sporoči to cesarju.

«Ali cesar razdeljuje sedaj svetinje in križce,» pravi minister. «Ne smemo ga motiti!»

«A če je sam hotel vedeti za vzrok?» ugovarja general.

«Prav imate,» pravi minister in se bliža cesarju: «Vaše Veličanstvo...»

«Kaj želite, maršal?»

«Prihajam zaradi suličarja Grisbaha, tistega, ki...»

«Že dobro!» ga prekine cesar, «izročite mu zlato svetinjo. Vedno sem vesel, če morem obdariti pridnega vojaka!»

Iz življenja pajkov.

Slavni naravoslovec Dr. Peters je nekoč opazil, da ne čaka pajek plena sredi svoje mreže, ampak na spodnjem skrajnem robu. Da spozna, kaj je temu vzrok, vjame muho in jo zažene v mrežo, tako da se muha zaplete vanjo in vjame. Takoj priteče od spodaj pajek, da bi zgrabil plen; a tudi od zgornjega konca prihiti drug velik pajek, ki se je bil od nekod pritepel in si hotel osvojiti tuj rarežo.

Vname se srdit boj. A gospodar mreže je bil šibkejši — moral se je umekniti pred večjim sovražnikom. Umeknil se je na skrajni rob in odgriznil glavne mrežne niti, ki so bile pritrjene na zid. Ker je bilo veliko takih niti, je bilo to uničevalno delo zamudno in težko. A jeza podvoji sile. Kmalu se je držala mreža samo še na eni sami močni niti. Sedaj se je pajek vstavil za hip in se ozrl, da vidi kaj pečne ropar. Ta je medtem objel

muho, jo vso ovil s pajčevino in bi jo začel že izsesavati, da ni potreboval skoro vseh nog, da se obdrži v ravnotežju na podirajoči se mreži. A udati in izpustiti svoj plen ni hotel. Domačega pajka je to še bolj razjarilo, pa je šel in pregriznil še zadnjo nit. Pajčevina in ropar z muho vred pade na tla in ropar se dolgo ni mogel izmotati iz pajčevine, ki ga je vsega tesno objela.

Zviti Don.

Neka španska gospa je imela psa, Dona po imenu, katerega je pošiljala sleherni dan nakupovat.

Nekega dne veli Donu naj gre kupiti v bližnjo prodajalno jajca. Pes zgrabi z zobmi košarico, v kateri je ležalo eno jajce, — po katerem naj bi prodajalničar spoznal, kaj želi Don kupiti, ter odkoraka moško z doma.

V prodajalni prejme zaželjeno ter se odpravi proti domu.

Med potjo pa sreča psa, s katerim sta si bila v sovraštju. Da bi se jajca ne zbila, postavi Don košarico na tla pred sosedovo hišo ter se loti sovražnika. Sovražni pes pa je bil tistih junakov, ki zbeže, ako gre zares. Don ga zasleduje in ker je bil hitrejši, ga kmalu dohiti in dodobra obračuna z njim.

Medtem pa je bila soseda, ki je opazovala ves dogodek, odnesla košaro z ulice k Donovi gospodinji, kateri zatoži Dona.

Lahko si je predstaviti Donov strah in grozo, ko se je vrnil iz zmagovitega boja in ni več našel košare. Ni si upal prazen domov, zakaj dobro je vedel, da bi pel pasji bič svojo pesem. Vleže se tedaj na tlak, dvigne gobec proti nebu in milo zatuli. Tuli in tuli dolgo, a košarice ne prituli.

Utihne in premišluje, pa si izmisi zvijačo.

Kot bi trenil skoči na dvorišče za hišo, zgrabi star košek, ki je ležal v smetišču in jo ubere z njim domov. Doma postavi košek na tla ter zalaja. To je navadno pomenilo, da ni ničesar prejel od štacunarja.

Ali gospodinja mu pokaže pravo košarico polno jajc in Don je spoznal, da ima laž kratke noge.

Sadno drevo.

Lepo si spomladi sadno drevo,
na tebi ptički pojo,
pod teboj otroci vpijó.
Lepo si jeseni sadno drevo,
na tebi ptički čvrče,
pod teboj otroci kriče.

Spesnila: Kralj Milena,
III. š. l. v Slivnem.

veselo tam rajamo,
roke si podajamo,
prav radi,
ker smo mladi.

Dudeldidaja,
ringa raja.

Kristina Lenardič,
učenka VI. š. l. v Kojškem.

Potok.

Šumi, šumi, potoček naš,
v njem plavajo mi ribice,
oj ribice postrvice.

Najljubši mi je potok ta,
kar jih do zdaj sem videla,
saj tu mi znan je vsak kamnič,
ob njem mi znan je vsak grmič.

Slokar Angela,
učenka II. r. 5. oddelka v Lokavcu

Dudeldidaja.

Ringa raja,
dudeldidaja,
na tratice,
v zelenice,
v gozdove,
med borove,
gremo radi,
ker smo mladi.
Tam se vrtimo,
se veselimo,

Šolski izlet v Gorico.

Dolgo in težko sem pričakoval vsega izleta v Gorico.

Vstal sem zjutraj ob zori in se odpeljal z g. učiteljema in součenci proti solnčni Gorici. Krasna in zanimiva je bila vožnja. Naš vipavski vlak je še precej hitro vozil. Gledal sem pri oknu. Mimo mene so izginjale lepe vasi in se svetile v krasnem jutru. Peljal sem se skozi dva predora. Da nas v temi ni bilo strah, zagodel je moj prijatelj in součenec Herman na harmoniko vesele pesmice. Dospeli smo v Gorico. Bil sem že večkrat v tem mestu, vendar ta dan mi je najbolj ugajalo. Ogledovali smo si ulice, cerkve, palače, trgovine in drugo. Šli smo na sadni trg in si marsikaj kupili. Pa tudi razrušene Kostanjevice nismo pozabili. Šli smo jo tudi obiskat. Tu nam je redovnik razkazoval porušeno cerkev, celice in nekdanj pred časom cvetoči samostanski vrt. Čas nam je potekal zelo hitro. Ze smo šli k obedu in čez nekaj ur zopet na postajo. Odpeljali smo se proti domu.

Bili smo zadovoljni in peli, da je bilo veselje. Skoda, da so tako hitro minile urice veselega šolskega izleta.

učenec V. š. I. v Šturijah.

Kranjec Alojzij,

Ribičeva vrnitev.

Zvečer ko solnce zahaja pripravlja ribič mrežo in razpenja jadro, da pojde na ribji lov. Želi si mirno morje in obilen lov. Na širokem morju spusti svojo mrežo v globoko morje. Okoli polnoči se nebo pooblači, morje postane nemirno in valovi butajo ladjo sem ter tja. Grmeti začne in bliskati. Ribič se nahaja v veliki nevarnosti trepeta od straha in se ozira proti nebu. Njegova žena je pa doma v velikih skrbeh in prosi, da bi se njen mož kmalu povrnil. Nakar zasliši ropot pri vratih, vesela hiti k vratom ker misli, da je prispel njen mož. Ko odpre vrata, vidi svojega moža od svetlobe obdanega. Že hoče pozdraviti, pa izgine. Ona kar okameni. Drugo jutro ji naznanijo sosedje možovo smrt.

Cesar Rudolf,
5. razred, Rojan

Miren.

Prijazna vas Miren, je moj rojstni kraj. Ima blizu 2000 prebivalcev, ki so po narodnosti — razen par družin — vsi Slovenci. Večina so čevljarji, nekateri so tudi strojarji, zidarji in kmetje. — Na vzvišenem prostoru sredi vasi je zidano lepo šolsko poslopje s štirirazredno ljudsko in trirazredno obrtno šolo. Farna cerkev je še v razvalinah, zato se začasno opravlja služba božja v »Društvenem domu«. Županstvo ima svoj urad v »Občinskem domu«. V tej palači je tudi poštni urad in knjižnica slovenskega izobraževalnega društva, katera se mnogo prizadeva izobraževati mirensko mladino. Drugi uradi so: župnijski in tehnični urad, orožniška postaja, hranilnica in posojilnica. — Reka Vipava se leno vali po naši vasi, loči Gorenji Miren od Dolenjega in goni dva mlina. Ob vzhodu sivega Krasa stoji precej visok grič, ki se imenuje Grad. Na tem hribčku so razvaline lepe romarske cerkve, ki je bila posvečena Materi Božji. Razdejala jo je kruta

vojska. Ravno tako je razdejan tudi samostan tik nje. Hitro po vojni so napravili misijonarji pod Gradom leseno barako, ki je nadomestovala cerkev. Pred nekaj meseci pa so jo premestili na Grad. Upajmo, da se kmalu tudi iz teh razvalin dvigne zopet lepa nova cerkev, kot je bila pred vojno. V Mirnu imamo slovečo »Čevljarsko zadruho« z mnogimi stroji z električnim obratom. Imamo tudi usnjarsko tovarno z več stroji, kjer je zaposlenih mnogo delavcev. Tudi mizarska delavnica Butkovič in Boštjančič daje mnogo zaslužka. Tovarna usnja bratov Faganelli je že napravljena, a nima še strojev. V Mirnu sta dve vojaški pokopališči, ki nas bodeta še dolgo let spominjali na kruto vojsko. Eno je v Gorenjem, blizu občinskega pokopališča, a drugo je v Dolenjem Mirnu. Sedaj je v Mirnu že mnogo hiš popravljenih, a še veliko jih je v razvalinah. Upajmo, da bodo v kratkem tudi te popravljene in tedaj bo Miren ena najlepših vasi v goriški okolici.

Uršič Marta,

učenka IV. razreda v Mirnu.

Sosedova kanarčka.

Pri sosedovih imajo lepa dva kanarčka. Prvemu pravijo Nini, drugemu pa Mandi. Vedno veselo skačeta po tičnici, ter prepevata svoj lačni živ, živ in svoj veseli čiv, čiv. Za hrano dobita konoplja. Radič tudi rada jesta, ko postane vel, ga neseta v kljunčku v vodo. Nini je še plašen, ali Mandi je domač. In če se mu pokaže prst, ga rad kljuje. Perje je belo in rumeno. Oči imata črne. Zjutraj, ko dobita čisto in mrzlo vodo, se okopljeta v nji. Proti večeru pa ležeta na palico, ter zaspita. Meni ugajata.

Bezek Adela,

V. raz. iz Sežane.

Požar.

Bila je jasna, tiha noč. Zvedice so prijazno migljale nad mirno vasico. Radovedno je pokukala luna, ali ni morda še kje kateri ponočnjak; a povsod je vladal božji mir. Vsi vaščani so sladko spali utrujeni od vsednevnega dela; kar naenkrat se začuje obupni klic: »Ogenj! Ogenj!« Žalostno in pretresujoče je bilo plat zvona.

Vse, mlado in staro, je skočilo iz postelj in plašno izpraševalo: «Kje gori?» Zasvetil je rdečekrvav sijaj. Vse je hitelo na kraj vasi, kjer je gorelo. Zaman so nosili vodo in gasili požrešen ogenj. Nestrpno so pričakovali in se ozirali, kdaj pridejo ognjegasci, zadnje upanje na rešitev. Zaslišalo se je trobentanje ognjegascev. Tudi iz bližnjih vasi so prihiteli na pomoč; a vse zaman. Visoko v zrak so švigale iskre. Sijaje je lizal plamen s svojimi strahovitimi jeziki, uničeval vse. Zalostno je mukala živina in tegala kakor neumna; začulo se je pretresajoče jokanje. Ubogi otročiči, ubogi oče! Srce mi je trgal pogled na ubogo mater, ko je pokleknila in obupno ter proseče dvignila roke k nebu: «Pomagajte!»

Ostale so le gole stene in žalostno so šrlele v zrak. Ubože pogorelce so vzeli k sebi dobri sosedje in jim pomagali, da so si zopet postavili dom.

Branimir Urbančič,
Postojna I. mešč. razred.

Moje ovce.

Vedno sem se veselil, da mi bo oče kupil ovco. Pred tremi leti je imel oče pet ovac. Takrat so prignali iz Ledin ovce k nam na pašo. Pasel sem jaz vse ovce. Oče mi je za to obljubil 50 L. Jeseni, ko je bilo že mraz in je naletaval sneg, so prišli iz Ledin po ovce in oče je kupil od njih enega koštruna in eno ovco. Za vsako je dal 50 L. Koštruna je kupil sebi, ovco pa meni. Prvo leto je imela moja ovca črnega jančka, ki je imel samo rep na koncu bel. Sčasoma je postal bolj bel in sedaj ima samo še glavo in noge črne. Vsled tega ga imenujem Črnoglavček. Sedaj že ima tudi Črnoglavček jančka. Temu pravim Krivorepek, ker ima kriv rep.

Vsega skupaj imam že četvero ovac: dve ovci, enega koštruna in enega precej velikega jančka. Enega jančka sem dal materi. Vse moje ovce hodijo skupaj. Črnoglavček nosi zvonec, ker hodi vedno prvi. Zvonec je očetov. Kupil sem ga za 4 L pri Tinčetu v Idriji. Ko bo Krivorepek bolj zrastel, bom tudi njemu kupil majhen zvoneček. Črnoglavček ima bronastega. Po sv. Juriju bo imela moja

najstarejša ovca 4 leta. Črnoglavček ima 2 leti, Krivorepek 1 leto in koštrun 1 leto in pol.

Peternel Matej,
učenc 6. š. l. v Sp. Idriji.

Kaj nam pripoveduje Premski grad.

Nekdaj so bivali v meni bogati grajščaki. Bili so jako neusmiljenega srca. Za vsak majhen pregrešek so vsakega svojega podložnika vrgli v ječo. Moje obzidje je bilo nekdanj lepo in močno. Nahajala se je v njem sodnija, davkarija itd. Blizu mene je divjala strašno huda vojska. Sedaj sem star okoli 700 let, da so me še same razvaline.

Penko Jožef,
učenc VI. razreda na Premu.

Ignacijus.

V Mišji vasi na Dolenjskem je živel oče, ki je imel sina z imenom Ignacij. Bil je zelo nadarjen fantek. Učil se je z lahkoto kot bi hruške stresal — bil pa je lenuh prve vrste.

Videč oče Ignacijevu «brihtno» glavico, ga pošljejo v Ljubljano se šolat. Potekel je mesec za mesecem in končno je prišel zaključek šolskega leta. Takrat se z veseljem vzdigne Ignacij, zapusti belo Ljubljano in hajdi v svojo priljubljeno Mišjo vasico! Z velikim veseljem so stariši sprejeli svojega sinčka.

Ko je sedel opoldne pri kosilu, ga vpraša oče:

«No Ignac, znaš-li kaj latinski?»

«O da,» odgovori sinček, «znam pr znan, in še kako, ljubi očka».

Oče nato: «Ignac, povej, kako pravimo mizi?»

Ignac: «Miz-jus».

Oče: «In stolu?»

Ignac: «Stol-jus».

Oče: «Pa luči?»

Ignac: «Luč-jus».

Oče: «Hiši?»

Ignac: «Hiš-jus».

In tako mu našteva zapored: Dreves-jus, zid-jus, mat-jus, oč-jus itd.

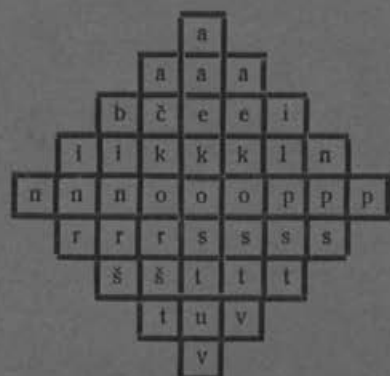
Tedaj se oče razsrdijo in odgovore: «Preljubi moj Ignacijus — pojdi v štalcus, vzemi vilacjus, pa daj gnoj kidacjus; zate ne bom več plačevacjus.

Napisal Zobec Karl,
učenc II. razreda v Boljuncu.

□□ ZA KRATEK ČAS □□

Demant.

(Priobčila Stanislav in Ivanka Tomšič iz Dutovelj.)

Soglasnik,

skupina hiš,

božjapotvnovi državi,

del vodnjaka,

sotrudnik »N. Roda«,

del cvetlice,

ptica ujeda,

pastirsko orodje,

soglasnik.

Po sredi navzdol in od leve proti desni: Ime pesnika-sotrudnika »Novega Roda«.

Računska uganka

(Priobčila: Vera Sestan v Mirnu)

Gospodar je dal hlapcu 100 L ter mu rekel, naj kupi 100 živali in sicer purane kokoši in piščeta. Purani so bili po 5 L, kokoši po 1 L, piščeta pa po 0,05 L. - Koliko je kupil hlapec puranov, kokoši in piščet?

Besedna uganka.

(Priobčila Nada iz Rojana).

Iz besede, ki pomeni ptica nspravi 9 drugih in sicer:
Prvi se na ognjišču kuha,
brez druge slabu je prikuha,
tretji trto nam podpira,
glasove lepe četrti ubira,
lepoto peto občuduje,
v gozdu šestí pesmi kuje,
pri vozu sedmo mora biti,
osma v njem se da zaviti,
deveta kakšen si pove —
če uganeš bister si, se ve!

Pogovor sobnih delov.

(Sestavil Josip Cesar.)

Otroci pravijo: »Da bil skoro dan, bi se vsaj svetil le!
Mati dé: »Da bi bila skoro noč, bi vsaj počivala le!
Oče zamrma: »Meni je vseeno, saj vedno enako trpim le!
Kdo so to!

Razpis nagrade: Kdor reši vse uganke do 20. oktobra in bo izreban, dobi primerno nagrado.

Križna zastavica.

(Priobčil Tomažič Josip.)

1	2
3	4

1. 2 seka meso

3. 3 teče drevo

1. 4 ima imenitne ljudi,

3. 4 jim kruha preskrbi

Na mesto številk postavi primerne zloge.

Šaljivo vprašanje.

(Priobčil Rudolf Vidic iz Tolmina)

Kateri svetnik ima največ »ere« - ov?

Rešitev ugank v 7. in 8. številki „Novega Roda“

Stolp: R, maj, Nanos, kralj, pljuča, vrč, a, praznik, Ljubljana, tat, usta, Drava, Rus, škrt, balzamina, — Rana ura, zlata ura.

Računska uganka:

1	20	5	10
5	10	1	20
10	5	20	1
20	1	10	5

Zastavica:

Rok, roka, rokav.

Uganka o modrem kmetu:

Kmet je pešjal čez most najprej kozo, nato volka. Da pa ne bi volk pojedel kozo, jo le pešjal nazaj, vzел zelje in ga prenesel k volku. Nato se je vrnil po kozo.

Uganka: Krsta.

Vse uganke so prav rešili:

- V Cerknem: Kat. Albreht,
V Vrtojbi: Hilarka Zorn,
V Dutovljah: Stanislav in Ivanka Tomišič, Božidar Živec,
Pri Sv. Jakobu: Zora in Elda Stančič, Hinka Nepulžan,
Na Grahovem: Janko Rejec, Franjo Kleč, Bogomir Klavžer,
Na Opčinah: Danilo Guštin,
V Šturjah: Ana Rušt, Jožefa Ferjančič,
V Podkrajju: Anica Trkman,
V Mavhinjah: Adela in Vera Legiša,
V Tolminu: Branimir Urbanič, Rudolf Vidic,
Na Gradišču: Stanislav Kerševan,
V Nabrežini: Valerija Gruden, Aljše Cahurija,
V Pasjaku: Pavel Maslo. — V Koprivi: Vladko Šonc,
V Barkovljah: Aleksej Pertot,
V Škedenju: Srečko Merlak,

Anton in Angela Sulič (ki nista navedla bivaljšca).

Izžrebani sta bili:
Adela in Vera Legiša
iz Mavhinj.

Prejeli dar:
Peresnici ter škatljo
barv.

Kotičkarjem: Pripovedko Elze Zašred: »Materina ljubezen«, smo morali odložiti za časa, ko se »Kotičke« razširi, ker je predolga.